

STEFAN HOLGERSSON

# DIALOGPOLIS

## ERFARENHETER, IAKTTAGELSER OCH MÖJLIGHETER

STEFAN HOLGERSSON

DIALOGPOLIS

Dialogpolisverksamheten är en ny funktion inom polisen. Forskaren och polisen Stefan Holgersson har studerat och medverkat i uppbyggnaden av denna verksamhet. Denna rapport är en beskrivning av arbetsuppgifterna inom stockholmpolisens dialoggrupp.

Rapporten riktar sig till dem som vill få en inblick i dialogpolisens arbete, men innehåller även intressanta frågor som berör grundläggande demokratiska principer. För dem som är engagerade i sådana frågor kan rapportens senare delar framförallt vara av intresse.

Stefan Holgersson är fil dr och innehar en anställning vid Växjö universitet samt vid polismyndigheten i Stockholms län. Han ägnar sig bl a åt forskning som syftar till att beskriva olika fenomen inom polisen, men deltar även i olika aktionsforskningsprojekt som syftar till att utveckla polisverksamheten. Stefan Holgersson ingår i stockholmpolisens förhandlarorganisation som är en del av piketverksamheten i Stockholm. Han är också dialogpolis, men arbetar i huvudsak i uniform i ingripandeverksamheten.

# **Dialogpolis**

Erfarenheter, iakttagelser och möjligheter  
2002-2007

Stefan Holgersson



# Förord

Jag har ett flertal gånger blivit uppmärksamrad på behovet av en skrift som beskriver dialogpolisens arbete.

Denna rapport lyfter fram erfarenheter, iakttagelser och möjligheter som framkommit under de sex år som dialogpolisverksamheten funnits inom stockholmspolisen. Jag har i hög grad valt att koppla det som beskrivs i rapporten till annan forskning.

Jag vill tacka dialogpoliser och före detta dialogpoliser i stockholmspolisens dialoggrupp som delat med sig av sina erfarenheter och kommit med synpunkter på innehållet i rapporten. Ett tack också till fil dr Lars Dolmén, Polishögskolan i Stockholm, fil dr Rolf Granér, Polishögskolan i Växjö och framförallt prof Johannes Knutsson, Politihøgskolan i Oslo, som har bidragit med värdefulla kommentarer på innehållet i rapporten.

Dessutom vill jag tacka Maria Perenyi på Polishögskolans bibliotek i Stockholm som lyckats att få fram alla de skrifter jag efterfrågat, samt engagerade instruktörer och andra personer som arbetat med SPT-konceptet, vars insatser varit en förutsättning för möjligheten att utveckla dialogpolisverksamhet.

# Sammanfattning

Dialogpolisen har successivt fått en tydligare organisatorisk förankring inom polisen. Från början bestod dialogpolisverksamheten i Stockholm av vissa utpekade poliser som tjänstgjorde inom stockholmspolisens förhandlarorganisation. Numera utförs dialogpolisverksamheten av poliser som speciellt utbildats för denna arbetsuppgift.

Dialogpolisen används i huvudsak vid demonstrationer och andra opinionsyttringar. Uppgiften för dialogpolisen är då att vara en länk mellan arrangör/opinionsyttrare och polisledning. Arbetet ska präglas av ömsesidig respekt, i syfte att säkra de grundlagsskyddade rättigheterna. På senare tid har dialogpolisen bl.a. börjat tas i anspråk vid händelser med etniska och religiösa förtecken för att försöka mildra konflikter och förhindra konfrontationer.

Dialogpolisen har arbetsuppgifter innan, under och efter en aktivitet/opinionsyttring. Denna rapport beskriver och exemplifierar dialogpolisens arbetsuppgifter. I rapporten redovisas även hur dialogpolisverksamheten har vuxit fram och att det finns ett behov av att fortsätta utveckla konceptet.

# Innehåll

1. Bakgrund och tillvägagångssätt .....	5
2. Syfte och målgrupper .....	9
3. Dialogpolisens utveckling .....	11
4. Dialogpolisens arbetsuppgifter .....	17
5. Innan aktivitet .....	23
5.1 Påverka ett arrangemang .....	25
5.2 Externa samverkanspartners .....	27
5.3 Bidra till bedömningar .....	28
6. Under aktivitet .....	31
6.1 Påverka ett arrangemang .....	33
6.2 Externa samverkanspartners .....	35
6.3 Bidra till bedömningar .....	37
6.4 Närvaro som har en deeskalerande effekt .....	42
6.5 Hantera en uppkommen situation .....	45
7. Efter aktivitet .....	47
7.1 Externa kontakter .....	48
7.2 Utvärdering .....	49
8. Ett långsiktigt perspektiv .....	51
8.1 Påverka polisens agerande .....	52
8.2 Samspel med andra poliser .....	53
8.3 Dialog med olika aktörer .....	58
9. Diskussion .....	61
9.1 Anmälningsskyldighet .....	61
9.2 Medlingsrollen .....	62
9.3 Etiska dilemman .....	63
9.4 Mandat .....	66
9.5 Underrättelsetjänst .....	67
9.6 Grupptänkande .....	68
9.7 SPT-konceptet .....	70
9.8 Demokratiska ställningstaganden och möjligheter .....	74
10. Slutord .....	81
REFERENSER .....	82



# 1. Bakgrund och tillvägagångssätt

På regeringens uppdrag utreddes det allvarliga händelseförloppet som uppstod i samband med EU-toppmötet i Göteborg 2001 av en särskild kommitté kallad Göteborgskommittén. Det framkom i deras betänkande att det bl.a. fanns allvarliga brister när det gällde polisutbildning för att kunna ingripa mot en folkmassa. Förutom kunskapsmässiga brister konstaterades det i utredningen att poliser från olika myndigheter arbetade efter skilda taktiska modeller.

I betänkandet framfördes också vikten av att utnyttja dialog i samband med demonstrationer och andra opinionsyttringar:

”Vi är övertygade om att polisens dialog med politiska organisationer och andra opinionsgrupper är av stor betydelse...Vår uppfattning är att polisen skall utveckla dialogen som metod. Eftersom varje evenemang med sina olika aktörer är unikt tror vi dock inte att det går att använda samma dialogmodell eller metod vid alla tillfällen. Det finns emellertid vissa grundläggande principer som bör följas.”<sup>1</sup>

Göteborgskommitténs slutsatser i kombination med polisorganisationens egna utvärderingar av allvarliga ordningsstörningar ledde fram till ett förslag om en nationell polistaktik. Utifrån denna nationella bastaktik, och ett mobilt danskt koncept som anpassades till svenska förhållanden, utvecklades en särskild polistaktik för att hantera folksamlingar. Den särskilda polistaktiken, kallad SPT, består av flera delar: operativa chefer, uniformerat mobilt insatskoncept, dialogpolis samt civilklädd personal för att kunna genomföra spaning, dokumentation och gripanden.

Ansvar att bemanna en nationell förstärkningsorganisation som skall kunna sättas in vart som helst i landet har fallit på polismyndigheterna i Stockholm, Västra Götaland och Skåne. Övriga polismyndigheter utbildar egen personal i det mobila insatskonceptet utifrån respektive myndighets behov.

Dialogpoliserna liksom övriga poliser som ingår i SPT-konceptet är placerade och utför andra polisiära sysslor när det inte är aktuellt att tjänstgöra i SPT-

---

<sup>1</sup> SOU 2002:122.



organisationen. De erfarenheter och iakttagelser som redovisas i denna rapport är hämtade från stockholmspolisens dialoggrupp.

I Stockholm finns det en heltidsanställd koordinator som kontinuerligt arbetar med dialogfrågor och som ansvarar för dialogpoliserna i Stockholm i samband med att de tas i anspråk för dialogpolisverksamhet.

Dialogpolisen används vid större demonstrationer och vid opinionsyttringar där det bedömts som lämpligt att de engageras. Handlar det om en i förväg känd händelse används dialogpolisen redan på planeringsstadiet. Rör det sig om en oplanerad, icke tillståndsgiven demonstration försöker dialogpolisen etablera kontakt på plats. Huvudsyftet för dialogpolisen är att vara en länk mellan arrangör/opinionsyttrare och polisledning. Arbetet ska präglas av ömsesidig respekt, i syfte att säkra de grundlagsskyddade rättigheterna<sup>2</sup>.

I utbildningsmaterialet till det mobila insatskonceptet<sup>3</sup> betonas att det vid omfattande opinionsyttringar är viktigt att starta dialogarbetet i god tid och att bl.a. så tidigt som möjligt etablera ett samarbete mellan dialogpolis och informationsenhet. Det framgår dessutom att myndigheterna bör sträva efter att en kontinuerlig dialog upprätthålls med olika opinionsbildare, där långsiktighet och ömsesidigt förtroende är två betydelsefulla faktorer att eftersträva. Vikten av att göra en avstämning med arrangör/deltagare efter varje genomförd insats betonas också.

När jag tjänstgjorde på norrmalmspolisen i Stockholm 1997 blev jag rekryterad till förhandlarorganisationen som då organisatoriskt tillhörde den nationella insatsstyrkan. Jag hade då varit anställd som polis i fem år. Grundutbildningen till förhandlare var två veckor lång och hölls av FBI. Förhandlarorganisationen genomförde därefter kontinuerliga övningar och vidareutbildning.

Fem år senare, 2002, ansåg befattningshavare inom stockholmspolisen att det fanns ett behov av att utse poliser som kunde arbeta med dialog i samband med demonstrationer. Man vände sig då till förhandlarorganisationen. Några av oss utsågs att, utöver förhandlaruppgiften, även tjänstgöra med dialog under demonstrationer. Det gick inte att få någon dialogpolisutbildning eftersom konceptet var helt nytt. Jag blev involverad i uppbyggnaden av dialogpolisverksamheten i Stockholm och är nu inne på mitt sjunde år som dialogpolis.

Denna rapport är resultatet av en studie av en organisation inifrån. Detta innanförskap möjliggör en tillgång till intressant empiri, men samtidigt blir forskarrollen problematisk. I den doktorsavhandling jag presenterade 2005 för jag ett längre resonemang kring min roll som forskande polis. För att få en beskrivning av de forskningsmetodologiska dilemman som är förenade med en sådan roll och de

---

<sup>2</sup> Polishögskolan, 2005.

<sup>3</sup> Polishögskolan, 2005.

ställningstaganden som är av vikt att göra, hänvisar jag till min avhandling<sup>4</sup>. Jag vill dock lyfta fram några metodologiska faktorer även i denna rapport.

Mina erfarenheter som dialogpolis och goda relationer till de dialogpoliser som tjänstgör i dialoggruppen i Stockholm har varit en förutsättning för tillkomsten av denna rapport. Det bör betonas att involveringen samtidigt omöjliggör ett objektivet förhållningssätt till dialoggruppens arbete, även om ett sådant har eftersträvat. Det finns därför anledning att klargöra att de exempel som lyfts fram i rapporten enbart skall ses som ett sätt att illustrera olika arbetsmoment i dialoggruppen, och inte som ett försök att verifiera och fastställa ett visst skeende. Jag har eftersträvat att i största möjliga utsträckning anonymisera de exempel som förekommer i rapporten.

Rapporten bygger på intervjuer och deltagande observation. I anslutning till de exempel som redovisas i rapporten finns angivet om de bygger på egna observationer eller på information som redovisats av inblandade dialogpoliser. Även utvärderingar och olika skriftliga dokument har studerats. I de fall sådan information presenteras i rapporten finns detta angivet.

Exemplen är genomlästa och godkända av de dialogpoliser som har lämnat informationen eller som varit föremål för observation. Samtliga dialogpoliser har känt till att jag är forskare och kontinuerligt bedriver forskning genom deltagande observation.

---

<sup>4</sup> Yrke: POLIS (Holgerrson, 2005).



## 2. Syfte och målgrupper

Huvudsyftet med rapporten är att redovisa erfarenheter, iakttagelser och möjligheter som framkommit under de sex år som dialogpolisverksamheten funnits inom stockholmspolisen.

Rapporten riktar sig till dem som vill få en inblick i dialogpolisens arbete, men innehåller även intressanta frågor som berör grundläggande demokratiska principer. För dem som är engagerade i sådana frågor kan rapportens senare delar framförallt vara av intresse.

En annan målgrupp för rapporten är personer som har intresse av att driva vidare utvecklingen av dialogpoliskonceptet. Tanken är också att denna rapport skall kunna användas vid dialogpolisutbildning och i samband med att handledare utbildas i särskild polistaktik.

Ett ytterligare syfte med rapporten är att komplettera tidigare forskning.



### 3. Dialogpolisens utveckling

Polisens koncept för dialog inför, och förhandling under, EU-toppmötet i Göteborg 2001 kännetecknades av en traditionell syn på frågor om ”lag och ordning”<sup>5</sup>. Poliskåren i bl.a. Europa har utvecklat metoder för att använda olika förhandlingstekniker vid särskilt riskfyllda protestaktioner<sup>6</sup>. Trots en omfattande internationell erfarenhet kring hur dialog och förhandlingstekniker har använts av utländsk polis, var denna typ av ”mjuka” strategiska frågor av föga intresse vid de många studiebesök som genomfördes av polisen i Västra Götaland runt om i Europa, inför EU-toppmötet i Göteborg<sup>7</sup>.

Dialogkonceptet aktualiserades sent i polisens förberedelsearbete och nyordningen gav intrycket av att snarare röra sig om tvingande omständigheter än en genuin övertygelse<sup>8</sup>. Trots dessa bristfälliga förutsättningar, bl.a. vad gäller att dra nytta av internationella erfarenheter, lyckades de poliser som fick i uppdrag att försöka åstadkomma en dialog genomföra arbetet på ett sådant sätt att dess potential lyftes fram i Göteborgskommitténs betänkande.

När jag och några andra förhandlare skulle bygga upp dialogverksamheten i Stockholm samverkade vi med de poliser i Västra Götaland som hade erfarenhet av dialogarbete.

Även om det fanns generella förhållanden som var gemensamma visade det sig dock omgående att förutsättningarna att bedriva dialogverksamhet till stora delar var annorlunda i Stockholm jämfört med Göteborg. De vänster/autonoma aktivisterna i Stockholm bestod i högre grad av yngre personer och ingick i mer löst sammansatta nätverk än vad som var fallet i Göteborg inför EU-toppmötet. Polisens agerande i Göteborg hade dessutom resulterat i en mycket stor misstro gentemot polisen<sup>9</sup>. Bland individer tillhörande olika vänster/autonoma grupperingar var det därför generellt sett svårt att hitta någon som hade ett intresse av att föra en dialog med polisen, och det gällde inte bara i Stockholm.

När det gällde främlingsfientliga grupper visade det sig dock vara möjligt att föra en dialog. Deras organisationer var hierarkiskt uppbyggda. De hade ledare som var villiga att prata med polisen och var lätta att få kontakt med per telefon. En

<sup>5</sup> Oskarsson, 2001.

<sup>6</sup> Della Porta & Reiter, 1998; Waddington, 1994.

<sup>7</sup> Oskarsson, 2001.

<sup>8</sup> Oskarsson, 2001.

<sup>9</sup> SOU 2002:122; Se också t.ex. Granath (2002); Hågård (2002) och Hagner (2002).

sådan dialog hade dessutom redan skett i samband med den s.k. Salem-marschen innan införandet av själva dialogpoliserna. Bedömningen var att den polis som redan hade haft kontakter med dessa grupperingar skulle fortsätta med detta. Personalen i den nystartade dialoggruppen delades upp. Några biträdde den polisman som haft kontakter med arrangör till Salem-marschen, medan några av förhandlarna tilldelades ett dialoguppdrag för den vänster/autonoma sidan.

Det första uppdraget för dialogpoliserna på den vänster/autonoma sidan genomfördes hösten 2002. Det tog sedan till 2003 innan något ytterligare uppdrag kom ifråga, därefter blev uppdragen mer vanligt förekommande. Det berodde bl.a. på en omfattande skadegörelse i samband med en s.k. reclaim-fest 2003 och internationella konflikter som genererade stora demonstrationer. Inriktning och arbetsuppgifter för dialogpoliserna var oklara i början, men utvecklades efterhand.

I och med dialogpolisens tillkomst fick beslutsfattare ytterligare ett verktyg som kunde användas i samband med demonstrationer. Eftersom polisen under lång tid förknippat vissa gruppers aktiviteter med våldsanvändning var det ett ovant tänkesätt att försöka lösa eller minska problem med hjälp av dialog. Det fanns dessutom krafter inom polisen som var emot att försöka upprätta en dialog med olika grupperingar. En dialog uppfattades av dessa befattningshavare vara ett svaghets-tecken och skulle inte ingå i polisorganisationens arbetsuppgifter.

Att dialogverksamheten överhuvudtaget kunde utvecklas har att göra med att vissa polisinsatschefer vågade prova nya grepp. Möjligheten att ta till dialog spred sig sedan relativt snabbt bland polisinsatscheferna och även till kommanderingscheferna<sup>10</sup>. Det var dock en liten förståelse för dialogkonceptet bland uniformerad och civilklädd polispersonal längre ner i organisationen, ett förhållande som visade sig vara problematiskt för dialogpolisverksamheten. Men förståelsen ökade efterhand, där utbildningen i SPT (Särskild PolisTaktik) spelade en viktig roll.

I den danska varianten av SPT<sup>11</sup>, som den svenska polisen haft som huvudsaklig förebild, fanns inga särskilt utpekade poliser som arbetar med dialogpolisverksamhet. En självklarhet internationellt sett när det gäller förhandling i polisiära krissituationer är att undvika att chefen förhandlar direkt med motpart<sup>12</sup>. Det är istället särskilda befattningshavare som skall utföra dessa uppgifter<sup>13</sup>.

---

<sup>10</sup> En kommanderingschef har ett övergripande ansvar för en kommandering (en beslutad insats för att hantera en viss situation/händelse), medan polisinsatscheferna har ett mer operativt ansvar på fältet, t.ex. att planera och leda olika ingripanden. Det finns bara en kommanderingschef vid en kommandering, men det kan finnas mer än en polisinsatschef.

<sup>11</sup> Rigspolitiet, 2005.

<sup>12</sup> Se t.ex. FBI, 1995; McMains & Mullins, 1996.

<sup>13</sup> Erfarenheter pekar på att chefer blivit uppbundna i dialog under protestaktioner istället för att kunna fokusera sitt arbete på att leda olika enheter (se t.ex. Noakes & Gillham, 2006). En orsak till detta är att nya transnationella protester vanligen inte har någon tydlig hierarkisk struktur.

Det finns många likheter mellan förhandlar- och dialogpolisverksamheten. Det var därför naturligt att ha utpekade dialogpoliser när SPT-konceptet från Danmark vidareutvecklades av det svenska polisväsendet.

En grundläggande tanke för dialogpolisens arbete är att en hårdför linje från polisens sida ökar risken för våld och skadegörelse. Dialog innebär istället ett samtal mellan två parter och inte att en part talar om vad den andra parten skall göra. Ett kommunikativt förhållningssätt är centralt i den särskilda polistaktiken, men i detta koncept ingår också att organisationen skall ha en förmåga att kunna göra bestämda och precisa ingripanden vid rätt tillfälle mot våldsinriktade demonstranter<sup>14</sup>.

Förmågan att kunna växla mellan att försöka upprätta en dialog och en mer offensiv taktik ställer stora krav på framförallt den uniformerade polispersonalen. Den uniformerade polispersonalen tillsammans med operativa chefer har haft en avgörande betydelse för dialogpolisens utveckling. Det finns nämligen ingen möjlighet för dialogpoliserna att oberoende av den övriga SPT-organisationen utveckla dialogpolisverksamheten.

Dialogpolisen har successivt fått en tydligare organisatorisk förankring både i Stockholm, men också i SPT-konceptet som helhet. De ursprungliga förhandlarna i dialoggruppen ersattes så småningom av särskilda dialogpoliser. En koordinator anställdes. De senaste ett och halvt åren har arbetsuppgifterna ökat markant. Under 2007 har dialogpoliser ianspråktagits vid ett femtiotal händelser. Förutom arrangemang med en politisk koppling innefattar arbetsuppgifterna numera även bl.a. religiösa och kulturellt/etniska opinionsyttringar.

Vid utvecklingen av arbetsmetoderna spelade till att börja med erfarenheter och idéer från dialogpolisarbete i Västra Götaland, i kombination med internationellt vedertagna tekniker och förhållningssätt inom polisiär förhandling i krissituationer, en stor roll. Annan kunskap har dock efterhand fått ett allt större inflytande på arbetet i dialoggruppen.

En inspirationskälla har varit vissa dialogpolisers tidigare erfarenheter av att hantera etniska konflikter i samband med militär utlandstjänstgöring. En annan faktor är den reflektion som ägt rum kring olika händelser som dialogpolisen varit inblandade i, med stöd av olika forskningsrön, framförallt rörande folkmassors beteenden. Några dialogpolisers studier på universitet inom det samhällsvetenskapliga och religionsvetenskapliga området har också givit viktiga impulser. Det bör även påpekas att krav och önskemål på dialogpolisverksamheten från befattningshavare utanför dialoggruppen naturligtvis har haft en stor inverkan på konceptets utveckling.

---

<sup>14</sup> Se Polishögskolan, 2005.



Det finns dialogpolis i Malmö, Göteborg och Stockholm. Det har framförts önskemål om att formalisera arbetsuppgifterna i SPT-konceptet så att dialogpolisverksamheten blir mer likformig över hela landet. Dialogpolisens arbetsmetoder och organisatoriska placering skiljer sig åt mellan de tre orterna, även om det finns en hel del likheter och förhållanden av mer generell art som är gemensamma.

Det är svårt att genom ett enskilt objektiva mått kunna avgöra hur lyckad stockholmspolisens dialogpolisverksamhet har varit. Det har bl.a. att göra med att dialogpolisverksamheten ingår i ett koncept (SPT), där de arbetsuppgifter som dialogpoliserna utför bara utgör en del av konceptet. Förutsättningar har heller inte funnits för att göra en motsvarande jämförelse genom ett ”naturligt experiment”, d.v.s. hur det skulle ha sett ut om inte dialogpolisverksamheten funnits.

Sammantaget finns det dock olika information som antyder att arbetet som bedrivits av dialogpolisen har haft en positiv inverkan på utfallet av stockholmspolisens ansträngningar att lösa olika arbetsuppgifter<sup>15</sup>:

- I en översyn av dialogpolisverksamheten inom stockholmspolisens SPT-organisation framkom en mycket positiv bild av dialogverksamheten och vikten av dialogpolisernas arbete<sup>16</sup>.

- Personer utifrån som fått inblick i dialogpolisarbetet har uppfattningen att dialogpolisverksamheten har haft en stor betydelse för ett positivt utfall vid olika händelser.

- Det har framkommit (både framförts och iakttagits) att konfrontationer i flera fall kunnat avvärjas och minimeras genom dialogpolisens arbete.

- Forskning som pekar på dialogpolisens betydelse: ”I efterhand framhölls dialogen, främst dialogpolisen, som fredskapande. Dialogpolisen tycks föra demonstranternas talan inför övriga poliser.”<sup>17</sup>

- Konfrontationer mellan poliser och demonstranter har förekommit i Stockholm, men i jämförelse med händelser i andra länder så ser omfattningen på konfrontationerna ut att vara mindre. Hårdföra aktivister från andra länder har deltagit i demonstrationer i Stockholm, men både materiella och personella skador<sup>18</sup> har i sammanhanget varit små. Det är givetvis problematiskt att kunna bedöma dia-

---

<sup>15</sup> I sammanhanget bör nämnas att det går att finna stöd för de grundläggande tankesätt som genomsyrar uppbyggnaden dialogkonceptet i forskning kring processer i folkmassor och dess interaktion med polisen (se t.ex. Granström, 2002; Reicher, 1996; Drury & Reicher, 2000; 2005).

<sup>16</sup> Polismyndigheten i Stockholms län (2007).

<sup>17</sup> Hyllander, 2004.

<sup>18</sup> Exempelvis vid en genomgång av inrapporterade skador under tre år inom polismyndigheten i Stockholm (2003-2005) visar det sig att det bara är en polis som i samband med en demonstration fått skador som medfört tre eller flera dagars sjukskrivning.

logpolisverksamhetens inverkan på ovanstående utfall, men vid genomgångar efter större demonstrationer har dialogpolisens arbete lyfts fram som en viktig framgångsfaktor.

- Skadegörelsen i samband med bl.a. ”reclaim” har minskat. Det är givetvis även i detta fall svårt att bedöma dialogpolisens inverkan på utfallet, men vändpunkten i omfattningen på skadegörelsen skedde i samband med att en dialog mellan polisen och arrangör upprättades.

- Information från dialogpolisen har i flera fall resulterat i att personaluttag i samband med SPT-insatser dimensionerats på ett för situationen önskvärt sätt. Ibland har en kommendering utökats, ibland minskats.

- Begynnande och pågående konflikter har kvävts genom personkänedom, förtröende och medling, där behovet av SPT-insatser i vissa fall helt försvunnit genom dialogpolisens arbete.

I ett flertal europeiska länder, liksom i USA, uppstod det en trend när det gäller polisens sätt att agera i samband med opinionsyttringar som bl.a. innefattade ett mjukt, tolerant, selektivt, flexibelt och professionellt förhållningssätt. I flera länder agerar polismän som medlare för att möjliggöra att demonstranternas önskemål tillfredsställs, samtidigt som kravet på upprättandet av ordningen tillgodoses<sup>19</sup>.

Tidigare strategier hade gått ut på att polisen bemötte protester på ett hårt sätt. Det medförde ofta att situationen eskalerade och att polisen tvingades ta till allt hårdare metoder<sup>20</sup>.

Det finns ett flertal historiska exempel under förra århundradet i Europa på situationer som urartat på grund av ett hårdfört agerande från polisens sida. Situationer som resulterade i ett stort antal skadade demonstranter, poliser och omfattande skadegörelse<sup>21</sup>. Det har t.ex. hänt att polisen öppnat eld rakt in i folkmassor som protesterat, liksom att medborgare, för att få tag i och kunna hämnas på en polisman som man ansåg skyldig till en händelse, lyckats inta och ta över en polisstation<sup>22</sup>. Det var först under åttio- och nittiotalet som polisen gick över till mer förhandlingsinriktade och mjukare strategier<sup>23</sup>.

I slutet av förra millenniet och början av detta har polisen i flera länder dock börjat hantera protestaktioner på ett sätt som varken går att hänföra till de tidigare hårdföra strategierna eller till de förhandlingsinriktade strategierna. De nya strategierna är en tillbakagång till en massiv användning av tvångsåtgärder, ofta med

<sup>19</sup> della Porta & Reiter, 1998.

<sup>20</sup> Se t.ex. Waddington, 1994; della Porta, 1996.

<sup>21</sup> Se t.ex. Waddington, 1994; Bessel & Emsley, 2000.

<sup>22</sup> Se Bessel & Emsley, 2000.

<sup>23</sup> della Porta & Reiter, 1998.

en inriktning på temporär inkapacitering<sup>24</sup>. De handlar om att förhindra personer att intränga inom vissa områden, om att lagstiftning överutnyttjas för att bl.a. kunna frihetsberöva personer, om en utbyggd underrättelsetjänst och ett utnyttjande av vapen i form av t.ex. tårgas. De förhandlingsinriktade strategierna som gick ut på att våld togs till i sista hand övergavs<sup>25</sup>.

De senaste årens sätt att hantera transnationella protester<sup>26</sup> har ifrågasatts, även bland poliskårer. Strategin har inte uppfattats varit lyckad och en mer förhandlarinriktad strategi har åter börjat anammats i vissa sammanhang<sup>27</sup>.

---

<sup>24</sup> Noakes & Gillham, 2006; della Porta & Reiter, 2006b.

<sup>25</sup> Noakes & Gillham, 2006. Se även Noakes m.fl. 2005.

<sup>26</sup> della Porta & Tarrow, 2005.

<sup>27</sup> della Porta & Reiter, 2006b.

# 4. Dialogpolisens arbetsuppgifter<sup>28</sup>

Dialogpolisen i Stockholm har utnyttjats i olika sammanhang, t.ex.:

- När främlingsfientliga grupperingar genomfört marscher (Salem-marschen, 30:e november, Nationaldagsfirandet m.fl.).
- Under festivaler där det har funnits risk för ordningsstörningar eller konflikter mellan olika grupper (Pride, Ung-08).
- I samband med protester och demonstrationer i andra län (Östergötland, Uppsala och Jämtland)
- Aktiviteter kopplat till valet, där det har funnits en förhöjd hotbild för ordningsstörningar eller risk för konflikter mellan grupperingar (t.ex. valstugeockupationer, Almedalsveckan och olika former av torgmöten)
- Opinionsyttringar till stöd för förhållande i andra länder där det funnits risk för ordningsstörningar eller konflikter mellan grupperingar (stöd för protesterna i Köpenhamn rörande rivning av ett hus, stöd för protesterna mot G8 mötet m.fl.)
- Protester mot andra staters agerande (USA:s agerande i Irak, Israels agerande i Gasa och kriget i Libanon, Danmarks agerande i samband med publiceringen av Muhammed-bilder m.fl. händelser)
- Risk för konflikt med etnisk koppling i samband med fotbollsmatcher (derbyn i Södertälje mellan Syrianska och Assyriska fotbollsforeningar)
- Protester mot orättfärdig behandling av djur (i anslutning till forskningslokaler med försöksdjur)
- Protester mot porrindustrin (utanför vissa butiker)

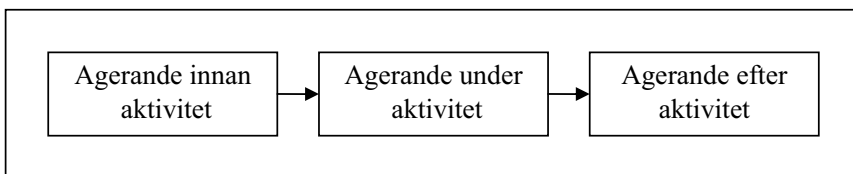
---

<sup>28</sup> Inom stockholmspolisens dialoggrupp har vissa poliser i stort sett uteslutande kontakt med hierarkiskt strukturerade organisationer medan andra polisers huvudsakliga ansvarsområde är att ha kontakt med organisationer vars strukturer är platta och mer otydliga. Vissa poliser har också haft ett mer utpekat ansvar för kontakt med externa samverkanspartners i samband med kommanderingar. Det gör att samtliga dialogpoliser inte utför alla de arbetsuppgifter som beskrivs i detta kapitel.

- Protester mot vissa arbetsgivare/företag (som t.ex. har vägrat att teckna kollektivavtal)

Minsta gemensamma nämnare för de arbetsuppgifter dialogpolisen i huvudsak har engagerats i är att det handlat om olika former av opinionsyttringar, samt andra situationer där det funnits risk för konfrontationer mellan grupper med olika politisk åsikt. På senare tid har dock dialogpolisen börjat efterfrågats i samband med att det finns risk för konfrontationer som har etnisk eller religiös bakgrund.

Det går att indela dialogpolisarbetet i en dialog innan en aktivitet, under en aktivitet och efter en aktivitet (se figur 1).



Figur 1. En tidsmässig uppdelning av dialogarbetet.

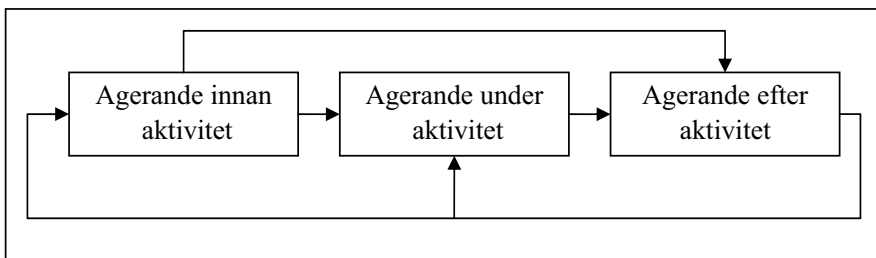
Men situationen är ofta mer komplex eftersom dialogarbetet i normalfallet handlar om att åstadkomma en kontinuerlig<sup>29</sup> dialog med opinionsyttrande grupper, där många aktiviteter/opinionsyttringar hänger ihop. Det finns inget tydligt slut i dialogen. Det är t.ex. svårt att säga när en dialog efter en demonstration övergår till att vara dialog före en demonstration<sup>30</sup>.

En annan faktor är att dialogpolisernas arbete bara utgör en del i en större helhet. Hur polisen exempelvis agerar, och de överenskommelser som görs under en viss demonstration, har inte bara betydelse för den aktuella demonstrationen, utan kan också påverka efterföljande demonstrationer<sup>31</sup>.

<sup>29</sup> Se Polishögskolan, 2005.

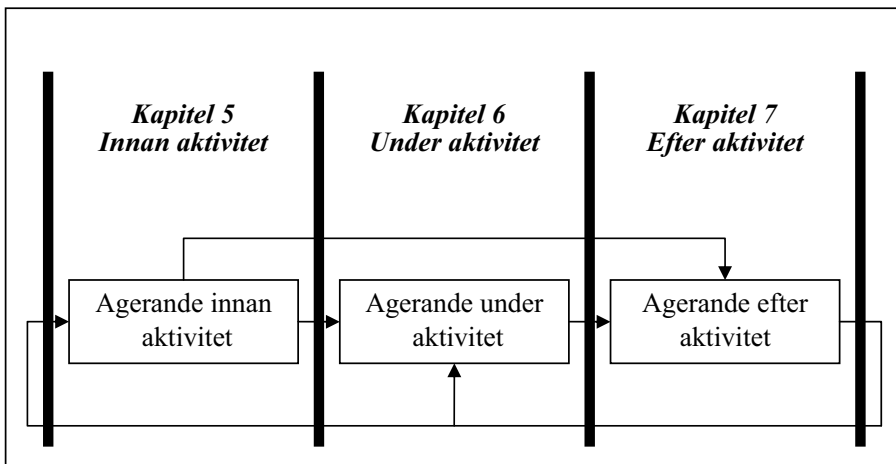
<sup>30</sup> Se Adang & Stott (2004) som pekar på att varje stor polisaktion alltför ofta betraktas som en engångsföreteelse, vilket gör att man till stor del förbiser att man i avslutningsfasen av en aktion egentligen också befinner sig i förberedelsefasen inför nästa.

<sup>31</sup> Se Wahlström & Oskarsson (2006) som pekar på att de arbetsmoment som ingår i polisen förhandling med arrangörer överlappar varandra, t.ex. ursprungliga överenskommelser kan bli föremål för nya samtal som i sin tur kan leda till nya överenskommelser och att utvecklingen av en protest kan påverkas av erfarenheter från tidigare protester.



Figur 2. Dialogpolisarbete. En komplex process.

För att underlätta förståelsen har jag i rapporten valt att presentera dialogpolisens arbetsuppgifter som sker innan en aktivitet, under en aktivitet och efter en aktivitet, i separata kapitel.



Figur 3. Beskrivning av dialogpolisens arbetsuppgifter i rapporten.

De i figur 3 utbrutna arbetsuppgifterna hänger intimt samman med varandra, vilket gör att det är ofrånkomligt att vissa teman tas upp på flera ställen i redovisningen. Några exempel på centrala teman som återkommer i rapporten är gränsdragningsproblematik gentemot andra funktioner i organisationen, informationsprocesser och arbetsuppgifternas förhållande till ledningsfunktionen.

Jag kommer på ett flertal ställen i framställningen hänvisa till en teoretisk modell (se tabell 1) som är resultatet av en studie som genomfördes med anledning av kravallerna under EU-toppmötet i Göteborg<sup>32</sup>.

Kortfattat innebär modellen att man utgår från två processer – en fredskapande process och en krigsskapande process. Dessa processer pågår samtidigt och resulterar antingen i en förlorad tilltro eller att poliser och demonstranter lyckas behålla sin tillit till varandra. Det finns fyra delprocesser kopplade till den fredskapande respektive den krigsskapande processen.

<b>Fredskapande</b>	<b>Krigsskapande</b>
Nyanserande	Kategoriserande
Organiserande	Kaotiserande
Avväpnande	Provocerande
Mångsidig presentation	Ensidig presentation

Tabell 1: Fredskapande respektive krigsskapande process<sup>33</sup>

Den första delprocessen för den fredskapande respektive den krigsskapande processen är ett nyanserat kontra ett kategoriserande synsätt. Med nyanserat synsätt menas när demonstranter eller poliser kan urskilja variationer hos individer och subgrupper hos såväl den egna som andra gruppen. Med ett kategoriserande synsätt menas att alla individer i en grupp betraktas utifrån ett stereotypiskt perspektiv. Det bildas en ”vi-och-dom” mentalitet där den egna gruppen tillskrivs goda egenskaper (mänskliggörs) och den andra gruppen tillskrivs onda egenskaper (avidentifieras).

Den andra delprocessen för den fredskapande respektive den krigsskapande processen rör sig om organiserande respektive kaotiserande åtgärder. Med organiserande menas ett agerande som vidtas för att ordna demonstrationer, d.v.s. planering, förberedelser, regler, struktur, saklig information, tydliga mål, tydlig ledning. Organiserande skapar avslappning. Med kaotiserande menas de processer som skapar oro, osäkerhet och oordning, t.ex. meningslös förstörelse, brist på information, ryktesspridning och ändrade planer. Kaotisering ger upphov till räds-la.

Den tredje delprocessen för den fredskapande respektive den krigsskapande processen är det avväpnande respektive provocerande agerandet. Avväpning avser det som en individ eller grupp gör som får den andra gruppen att lägga ned vapen i bildlig och bokstavlig betydelse. Med provocerande menas det som den ena gruppen gör som får den andra gruppen att försvara sig, fly eller gå till attack.

<sup>32</sup> Granström, 2002. Modellen är en vidareutveckling av Elaborated Social Identity Model of crowd events, ESIM (Reicher, 1996; Drury & Reicher, 2000; 2005).

<sup>33</sup> Granström, 2002.

Den fjärde delprocessen för den fredskapande respektive den krigsskapande processen är en mångsidig kontra en ensidig presentation. Med mångsidig presentation menas att flera olika bilder och många gruppers perspektiv görs tillgängliga för allmänheten (t.ex. i TV). Bilden av en grupp eller en händelse görs således mer komplex och problematiseras. Med en ensidig presentation menas att endast en aspekt, en bild eller ett perspektiv visas upp.

Kommunikation består av en överföring av ett budskap mellan en sändare och en mottagare. En god förståelse om bl.a. förutsättningar att sända respektive ta emot och tillgodogöra sig viss information kan underlätta informationsutbytet mellan sändare och mottagare<sup>34</sup>. En kommunikativ process kan därför gynnas av att sändare och mottagare sedan tidigare har upprättat en social kontakt, vilket kommer att exemplifieras på flera ställen i denna rapport.

Det finns forskare som pekat på att just kunskap om protestkulturen och specifika aktivistorganisationer och nätverk har en avgörande betydelse för polisens möjligheter att lyckas med att hantera protestaktioner på ett bra sätt. Kunskapen erhålls lättast genom direktkontakt med arrangörer och enskilda aktivister och är en kunskap som ackumuleras över tiden<sup>35</sup>.

Att möjliggöra en god kommunikation och värdefull kunskapsutveckling utgör två av de viktigaste orsakerna till varför det är fördelaktigt att använda sig av utpekade dialogpoliser som kontinuerligt har kontakt med samma aktörer.

---

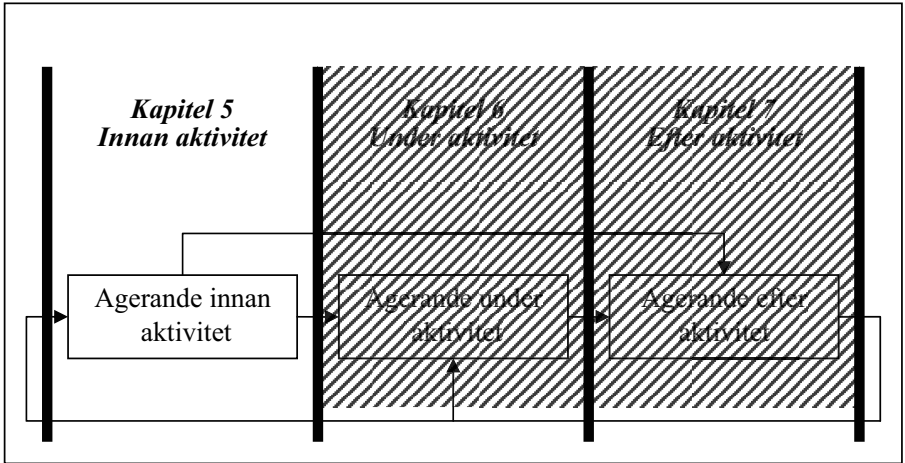
<sup>34</sup> Se t.ex. Fiske, 1991; Larsson, 1997; Goldkuhl, 1998.

<sup>35</sup> Peterson, 2006. Se även Wahlström & Oskarsson, 2006.





# 5. Innan aktivitet



Figur 4: Innan aktivitet.

Förutsättningarna för att samverka med arrangörer och nyckelpersoner inför ett arrangemang varierar. Inför EU-toppmötet i Göteborg 2001 var en bidragande orsak till arrangörers misstänksamhet mot polisen hur polisen agerat ett par månader tidigare under EU:s finansministermöte i Malmö<sup>36</sup>.

Både forskare och Göteborgskommittén framför att det är viktigt att samverkan med arrangörer påbörjas i god tid<sup>37</sup>.

En dialog innan ett arrangemang kan verka ordningsskapande genom att olika former av överenskommelser kommer till stånd. En kontakt kan också bidra till att minska riskerna för stereotypiseringar. Möjligheten blir även större att redan på planeringsstadiet se till att förebygga beteenden som under demonstrationen kan uppfattas som provocerande. Innan en aktivitet äger rum finns dessutom för-

<sup>36</sup> Oskarsson, 2001.

<sup>37</sup> Se SOU 2002:122; Abrahamsson & Johanssons, 2002; Oskarsson, 2001; 2002.

utsättningar att bidra till att en mångsidig presentation kommer till stånd, vilket kan ha en positiv inverkan på tilliten till polisen under själva arrangemanget<sup>38</sup>.

Polismakten i västliga demokratier har alltmer försökt samarbeta med aktivister i planering av politiska protester. Utvecklingen speglar ett ökat stöd för aktivisters medborgerliga rättigheter. Det har inneburit att politiska nätverk numera ofta garanteras ett offentligt rum. Polisens strategier att göra protester mer förutsägbara och försöka undvika våldsamma konfrontationer har gjort att aktivister antingen välkomnar de tryggare förhållandena, är ambivalenta till utvecklingen, eller helt förkastar polisens nya samarbetsformer<sup>39</sup>.

Tidigare var en kommunikation mellan polisen och demonstranter minimal<sup>40</sup>. Det orsakade lätt missförstånd som kunde leda till konfrontation<sup>41</sup>. En förhandlingsinriktad strategi har inneburit att en viss form av oordning har accepterats. Innan arrangemang diskuterar polis och demonstranter en mängd frågor, t.ex. rörande transporter till och från arrangemang, första hjälpen, samlingsplatser och olika hålltider. Även gripanden i samband med civila olydnadsaktioner har blivit föremål för överenskommelser. I normalfallet ansvarar arrangörer för att ha egna vakter som känner till de överenskommelser som gjorts med polisen<sup>42</sup>.

I det nya sättet att hantera protester är det viktigaste för polisen inte att vinna ett slag, utan att kunna undvika ett<sup>43</sup>. Forskare har pekat på att polisens betydelsefullaste vapen när det gäller att hantera demonstrationer därför inte handlar om att agera repressivt, utan snarare om konsten att förhandla med arrangörer. Dessa forskare pekar dock på att det är vanligt att polispersonal som är engagerade i en kommandering har en annan uppfattning och inte känner sig nöjda om de inte fått agera fysiskt mot demonstranter. En central fråga för polisen blir därmed att få poliser längst ut i linjen att förstå vitsen med att kunna undvika en konfrontation<sup>44</sup>.

Jag och de andra förhandlingarna som från början rekryterades till dialogpolisen kom fram till att dialogarbetet hade likheter med förhandlarkonceptet, men att det också fanns markanta skillnader. Förhandling i krissituationer handlar vanligen om enskilda isolerade händelser, där samma polispersonal i normalfallet inte förhandlar med samma individer igen. Vid dialogarbetet däremot fann vi att det handlar om återkommande kontakter med samma individer. Detta förhållande ansåg vi vara centralt att ta hänsyn till när det gällde att utforma en metodik för dialogpolisarbetet.

---

<sup>38</sup> Se Granström, 2002.

<sup>39</sup> Peterson & Oskarsson, 2002.

<sup>40</sup> della Porta & Reiter, 1998.

<sup>41</sup> Stark, 1972.

<sup>42</sup> McPhail m.fl., 1998.

<sup>43</sup> Winter, 1998.

<sup>44</sup> Fillieule & Jobard, 1998.

Forskare lyfter fram att polisens traditionella förhandlarinriktade strategi som kommer i fråga i samband med planerade protestaktioner, handlar om att använda en mängd knep för att lura en motpart, där det är motparten som ger och polisen som tar<sup>45</sup>. När det gällde dialogpolisarbete kom vi fram till att det mest rationella istället var att lyfta fram olika argument och inte försöka lura en motpart. Ett ömsesidigt givande och tagande skulle eftersträvas. Vi bedömde att det säkert gick att lura en motpart en eller några gånger, men att det var oförnuftigt att underskatta en motparts förmåga att analysera en situation. En strategi som gick ut på att luras, där det i huvudsak bara var polisen som drog fördelar av förhandlingarna, ansåg vi därför vara dömd att misslyckas i det långa loppet. Istället kom vi fram till att inriktningen måste vara att försöka åstadkomma en genuin dialog som bygger på ömsesidig respekt.

En viktig utgångspunkt i ovanstående koncept är att dialogpoliserna, när polisen inte kan bifalla t.ex. en marschväg i enlighet med organisationernas begäran, inte bara ger ett negativt besked, utan i en kreativ anda försöker hitta på alternativa sätt att uppfylla de grundläggande målen<sup>46</sup>.

## 5.1 Påverka ett arrangemang

### 5.1.1 Arrangemang där det inkommit en tillståndsansökan

När en arrangör ansöker om tillstånd och där risken för konfrontation är stor engageras vanligen både tillståndsenhet, dialogpolis och operativa chefer i beslutsprocessen i kontakten med arrangören.

Huvudsyftet med dialogen är vanligen att överlägga om aktuell marschväg och olika hålltider. Men syftet är även att mer allmänt utbyta information som kan vara gynnsam för att opinionsyttringen skall kunna genomföras som planerat.

Arrangemang med lägre dignitet hanteras ibland bara av tillståndsenheten. Dialogpolis har vid arrangemang med låg hotbild tidigare i stor utsträckning tagit kontakt med arrangör först i början av en kommendering. Denna inriktning har förändrats och strävan är numera att ta kontakt med arrangör i ett tidigt skede. Ett exempel på samverkan med arrangör innan kommendering:

”En ansökan inkommer om att arrangör vid angiven tidpunkt önskar att opinionsyttring skall utgå från viss plats och avslutas på annan uppgiven plats. Arrangör har även uppgivit önskad marschväg.

---

<sup>45</sup> Waddington, 1994.

<sup>46</sup> Se även Reicher m.fl., 2004.

Polismyndigheten vilja är att ändra marschvägen och att marschen dessutom skall avslutas på annat ställe än arrangören önskar. Tidpunkten bedöms också som olämplig. Om marschen blir något försenad krockar den med andra arrangemang. Polismyndigheten vill att marschen skall påbörjas tidigare.

Dialogpolisen samverkar med arrangören. Marschväg och slutmål för marschen ändras, där polisens ursprungliga invändningar dock justeras något. Dialogen resulterar också i att arrangören förstår polismyndighetens problem med intilliggande arrangemang. En överenskommelse nås att marschen skall påbörjas på den från början angivna tidpunkten, men om det blir dröjsmål och inte marschen kommer igång vid planerad tidpunkt så skall deltagarna i opinionsyttringen kvarstanna på platsen och vänta tills polismyndigheten meddelar att det fungerar att gå med tanke på andra arrangemang.<sup>47</sup>

### **5.1.2 Arrangemang där det inte inkommit en tillståndsansökan**

Det har visat sig vara möjligt att nå överenskommelser med arrangörer även om de inte har inkommit tillståndsansökan. Vid en del tillfällen har dialogpolisens diskussioner med nyckelpersoner resulterat i att det inkommit tillståndsansökningar.

Vissa grupperingar har en låg vilja att diskutera olika frågor med polisen. Där blir inriktningen istället att försöka samverka med arrangör när väl arrangemanget har påbörjats. Även om arrangören hyser en liten tilltro till polisen och inte vill verka för att några överenskommelser kommer till stånd<sup>48</sup> kan det dock gå att komma fram till en för bägge parter godtagbar lösning. Ett exempel på hur en dialog med en nyckelperson innan ett arrangemang i hög grad påverkade möjligheterna att genomföra arrangemanget:

”Dialogpolis har kontakt med en nyckelperson innan ett arrangemang som det inte inkommit någon tillståndsansökan för. Start och slutmålet för marschen framkommer i dessa kontakter. Tidpunkt, planerad marschväg och ordningshållning blir föremål för diskussion. Arrangör vill inte ha en mängd poliser inne i och i nära anslutning till marschtåget.

Polisen uttrycker farhågor för ordningsläget. Arrangör menar att de själva kan hålla ordning.

---

<sup>47</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av inblandade dialogpoliser.

<sup>48</sup> Se t.ex. Wahlström & Oskarsson (2006) som pekar på att det i vissa grupperingar inte är accepterat att samarbeta med polisen.

Det framkommer att det finns olika fraktioner i arrangörsstaben. En fraktion vill ha konfrontation. Dialogpolis uttrycker en oro över detta och frågar nyckelperson om han kommer att delta i eventuella oroligheter. Nyckelperson säger att han inte kommer att delta i sådan aktivitet och bekräftar i samband med att detta budskap lämnas att det finns lite olika uppfattningar om den inofficiella överenskommelsen med polisen skall hållas. Nyckelperson säger att han definitivt inte kommer att skvallra om det blir aktuellt att bryta de överenskommelser som varit föremål för diskussion med polisen. Nyckelpersonen framför samtidigt att han kommer att ringa och meddela om han personligen bryter kontakten med polisen, och att dialogpolisen då får tolka den informationen hur de vill.

Dialogpolisen framför sin analys av situationen till kommenderingschefen som med anledning av denna analys beslutar att polisen inte med våld skall hindra deltagare att gå önskad marschväg och att dessa själva skall tillåtas att ansvara för ordningshållning under förutsättning att detta fungerar.

Arrangemanget genomfördes på ett lugnt sätt. Polismyndigheten var tillfreds med utfallet. Tidigare genomförda liknande arrangemang hade resulterat i omfattande skadegörelse och konfrontationer.

Dialogen med nyckelpersonen medförde att kommenderingschefen beslutade att inte förordna en konfrontativ lösning. Det hade inte bara positiva effekter för polisens del, utan arrangörsstaben verkade också nöjda, både med hur arrangemanget kunde genomföras och det stora antalet deltagare.”<sup>49</sup>

## 5.2 Externa samverkanspartners

I samband med kommenderingar organiserar dialogpolisen en aktivitet för att på ett smidigt sätt kunna samarbeta med externa samverkanspartners som socialtjänst, nattvandrare, Farsor & Morsor på stan, Stockholms stad, Stockholms lokaltrafik, näringsidkare m.fl.

Det övergripande syftet med samverkan är att minimera materiella och personella skador. Det handlar också om att försöka förhindra en rekrytering till extrema miljöer. Våld vid demonstrationer är inte enbart ett polisiärt problem. Det har därför ansetts som viktigt att få med andra i detta arbete. Det finns forskare som lyft fram vikten av kollektiva aktiviteter av ett frivilligt, icke-offentligt slag. Om dessa nätverk är många och starka finns det ett starkt civilt samhälle. Det civila

---

<sup>49</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av inblandade dialogpoliser samt på egna observationer i rollen som dialogpolis.

samhället kan vara ett effektivt stöd för demokratin, men det måste då vara oberoende och väl utvecklat och det måste finnas en vilja att agera till demokratiens fromma<sup>50</sup>.

I den internationella förhandlingsstrategi som beskrivits av andra forskare framgår att polisen inte velat ha med t.ex. advokater och andra som man uppfattade vara svåra att manipulera i samband med diskussioner kring upplägget av protester<sup>51</sup>. Upplägget på dialogkonceptet är, som beskrivits ovan, annorlunda. Det innebär att det istället finns en strävan att engagera så många som möjligt<sup>52</sup>. Samarbetsformen, internt kallat ”Stockholmsmodellen”, handlar om att personer och organisationer utanför polisorganisationen ses som en resurs som har möjligheter att bidra till att säkerställa att bl.a. de grundläggande fri- och rättigheterna kan tillgodoses på bästa möjliga sätt.

Innan en aktivitet handlar det om att bedöma ungefär hur många frivilliga som är villiga att engagera sig och bygga upp en struktur så att informationsförmedling kan ske så smidigt som möjligt. Dessutom att ordna bl.a. mat och dryck för att skapa en uthållighet och uppmuntra de medborgare som engagerar sig.

Det förekommer att vissa externa samverkanspartner ser det som viktigt att tydliggöra ett avståndstagande till polisen. Polisen bestämmer inte över de frivilliga, utan det är upp till dem att avgöra hur samverkan kommer att se ut under en kommendering. Information från externa samarbetspartner kan vara viktig. De har ofta ett väl utbyggt nätverk, vilket ibland har bidragit till att en kontakt mellan en arrangör och polisen har kunnat upprättas.

Om externa samverkanspartner varit med och förstått grunden till polisens agerande ökar möjligheterna till att de får ett mer nyanserat perspektiv än om de bara tagit del av information i media. Information kan också göra att de inte lika lätt stereotypiserar vissa grupper. Näringsidkare är ofta oroliga för att protester skall resultera i omfattande skadegörelse. De efterfrågar information. Inför större arrangemang är det därför vanligt att någon från dialogpolisen och polisledningen har en informationsträff med näringsidkare.

### 5.3 Bidra till bedömningar

Det har upprepade gånger framförts att dialogpolisen bidragit med värdefull information som legat till grund för olika beslutsfattares bedömningar innan och i uppstarten av kommenderingar. Sannolikt har detta varit en bidragande orsak till

---

<sup>50</sup> Hadenius, 2001.

<sup>51</sup> Se Waddington, 1994.

<sup>52</sup> Se även t.ex. Garland (1996) som pekar på att det är nödvändigt för staten att samarbeta med andra när det gäller att bekämpa brottslighet och att det görs i allt större utsträckning.

en ökad intern acceptans för dialogpolisens arbete. Ett exempel på att befattningshavare värdesätter information från dialogpolisen framgick vid genomgång efter kommendering:

”Representant från kriminalunderrättelsetjänsten frågade vilka effekter en missvisande hotbildsanalys kan få för de personer som tjänstgör i yttre tjänst. En befattningshavare i yttre tjänst framförde att vad gäller den mentala förberedelsen har inte hotbildsanalysen från kriminalunderrättelsetjänsten så stor betydelse eftersom man främst lyssnar på dialogpolisens framförda uppfattning om risken för konfrontation”<sup>53</sup>

I utbildningsmaterialet för det mobila utbildningskonceptet<sup>54</sup> framgår klart att syftet med dialogpolisen inte är att bedriva underrättelsetjänst. Utan att ägna sig åt underrättelsetjänst kan dock dialogpolisen bidra med en mängd information som kan vara användbar innan och i början av kommenderingar, t.ex. hur många deltagare en arrangör räknar med och vart en icke tillståndsgiven demonstration har sitt slutmål. En del information handlar om att dialogpoliserna för fram sin egen analys om ett visst läge.

---

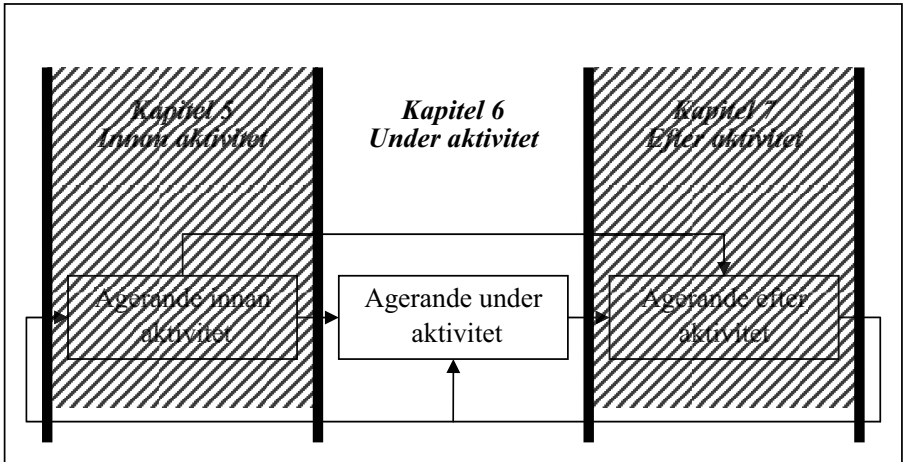
<sup>53</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av inblandade dialogpoliser.

<sup>54</sup> Polishögskolan, 2005.





## 6. Under aktivitet



Figur 5: Under aktivitet.

Förutsättningar för att samverka med arrangörer och nyckelpersoner under ett arrangemang varierar på liknande sätt som innan ett arrangemang. Om det inkommit en tillståndsansökan är det naturligtvis lättare att få kontakt med och kunna påverka en arrangör jämfört med om arrangemanget saknar tillstånd.

På vilket sätt anonymitet påverkar individer i folksamlingar har varit föremål för forskning. Tidigare teorier framhöll att anonymitet leder till normlöshet<sup>55</sup>, medan senare forskning pekar på att anonymiteten istället leder till att individerna följer de normer som gäller för den aktuella sociala kontexten i större utsträckning<sup>56</sup>. Polisen kan bidra till att skapa en social identitet, särskilt om polisen agerar mot hela folkmassan, men även genom att agera mot enskilda individer<sup>57</sup>.

<sup>55</sup> Se t.ex. Zimbardo, 1969.

<sup>56</sup> Spears & Lea, 1994; Postmes & Spears, 1998.

<sup>57</sup> Reicher, 1996; Stott & Reicher, 1998; Drury & Reicher, 1999; Adang & Cuvelier, 2001.

Ett flertal forskare har pekat på att polisen gärna vill dela in en folkmassa i en våldsmminoritet och en fredlig majoritet, där uppfattningen är att de våldsamma har möjlighet att styra majoriteten. Polisen ser därigenom inte sig själv som en bidragande orsak till det våld som utvecklas, utan förklaringen finns i massan. Det handlar i detta perspektiv om att identifiera "agitatorn" eller "anföraren" och helt enkelt plocka bort honom<sup>58</sup>.

Det finns en risk med ett sådant synsätt eftersom polisens ingripande även påverkar de personer i en folksamling som inledningsvis inte stödjer provokatörerna. De kan dock ta parti mot polisen beroende på att ett ingripande kan se brutalt ut, eller att de behandlas som om de vore våldsvverkare genom polismännens kroppsspråk, fysiska beröring och verbala uttryck<sup>59</sup>. Det är inte bara på kort sikt som ett ingripande från polisens sida kan få negativa effekter. Ett ingripande som uppfattas som orättfärdigt kan få fler individer att ansluta sig till grupperingar som förespråkar konfrontativa lösningar.

Såväl poliser som demonstranter utgör i normalfallet från början en heterogen samling av individer även om de kan ge ett homogent intryck utifrån den andra partens perspektiv.

Om poliser gör ett kollektiv ingripande mot demonstranter, sker ett vi-mot-domskapande som kan förena en från början heterogen grupp genom att polisen upplevs som en angripare. Risker är därmed stor för att konflikten skall eskalera, där polisen tvingas att tillgripa allt tuffare metoder. Något som kan öka sammanhållningen i den från början heterogena gruppen ännu mer. Det som händer i samband med kravaller utgör ett komplicerat växelspel av processer inom och mellan grupper<sup>60</sup>.

Det är fördelaktigt om det går att åstadkomma självtillsyn i samband med opinionsyttringar, där de som är ansvariga för protestaktionen eftersträvar och verkar för att undvika oordning<sup>61</sup>. En dialog mellan polis och arrangör kan initiera och underlätta sådana initiativ.

Genom att sprida information innan ett förhållande uppstår kan förståelsen för den motsatta gruppens beteenden öka. Det kan leda till att risken minskar för att ett beteende leder till en stereotypisering, provocering eller kaotisering<sup>62</sup>.

Om våldsrisker eller förekomsten av våld tvingar polisen att ålägga en folkmassa vissa begränsningar, är det viktigt att klargöra varför dessa begränsningar blivit

---

<sup>58</sup> Se Stott & Reicher, 1998; Reicher m.fl. 2004.

<sup>59</sup> Se Stott & Reicher, 1998; Reicher m.fl. 2004; Se även Guvå, 2005.

<sup>60</sup> Se exempelvis Reicher, 1996; 2001; Drury & Reicher, 2000; 2005; Stott & Drury, 2000; Granström, 2002.

<sup>61</sup> Marx, 1981; Waddington, 1994; Waddington & Criche, 2000; Reicher m.fl. 2004.

<sup>62</sup> Se Granström, 2002.

nödvändiga, samt att ordna med alternativa sätt för folkmassan att uppnå sina legitima målsättningar<sup>63</sup>.

## 6.1 Påverka ett arrangemang

### 6.1.1 Arrangemang där det inkommit en tillståndsansökan

Det är viktigt att polisen enkelt kan få kontakt med en arrangör under en kommandering. Lägesförändringarna kan vara snabba. Det kan uppkomma ett behov av att omgående kunna påverka ett evenemangs upplägg. För att hindra ryktes-spridning och lugna ner ett stämningssläge kan det också vara viktigt att snabbt kunna sprida ut information.

Under EU-toppmötet 2001 i Göteborg lyckades bl.a. företrädare för Göteborgs-aktionen (nätverk som polisen hade kontakt med) att ”kyla” ner en mycket infekterad stämning bland närvarande demonstranter dagen efter att polisen öppnat eld och skadat demonstrant. Dessa företrädare arbetade mycket intensivt och framgångsrikt för att motverka ryktesspridning och dämpa stämningarna hos de mer våldsbenägna demonstranterna<sup>64</sup>.

I normalfallet träffar dialogpolisens arrangör i samband med att arrangemang startar. Möjligheter till telefonkontakt brukar utnyttjas när så bedöms som lämpligt.

Ju bättre kontakt som upprättats mellan dialogpolis och arrangör desto lättare fungerar dialogen. En snabb telefonkontakt kan räcka för att nå en överenskommelse. Det är givetvis fördelaktigt att det är samma dialogpoliser som har kontakt med nyckelpersoner under en längre tidsperiod. Det är då lättare att bygga upp ett förtroende.

Två exempel på hur en etablerad kontakt med arrangör minskade risken för konfrontation<sup>65</sup>:

”Under en marsch uppkommer ett behov att förändra den överenskomna marschvägen. Dialogpolis ringer upp ansvarig hos arrangör som direkt accepterar förändringen och deltagarna i opinionsyttringen svänger in på den nya marschvägen utan att några problem eller missförstånd uppstår.”

”Inga flaggor är tillåtna under förflyttningen efter en opinionsyttring. Det inkommer klagomål på att flaggor trots detta används. Ett telefonsamtal

---

<sup>63</sup> Se även Reicher m.fl., 2004.

<sup>64</sup> Oskarsson, 2001.

<sup>65</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av inblandade dialogpoliser och egna observationer i rollen som dialogpolis.

räcker och arrangör korrigerar omedelbart enskilda deltagares beteende. Polispersonal behöver därmed inte göra ett ingripande mot dessa individer, vilket skulle kunna generera problem och få situationen att eskalera.”

### 6.1.2 Arrangemang där det inte inkommit en tillståndsansökan

När det inte har inkommit en tillståndsansökan är det viktigt att känna till nyckelpersoner. Tidigare kontakter har ofta en stor betydelse för möjligheten att få tillstånd en dialog.

I de fall där det finns nyckelpersoner, vilket är vanligt förekommande i informella nätverk med en politisk agenda, kan det finnas möjlighet att påverka en folksamling att agera på visst sätt. Vanligen i kombination med ett förändrat agerande från polisens sida. Ett exempel på detta ges nedan:

”Det framkommer information om att det skall ske en valstugeockupation. Samverkan sker med politiska partier och valstugor stänger tidigare än planerat. Ett parti har lovat att vissa personer får vara i valstuga under natten. Denna valstuga ockuperas.

Det parti som blivit föremål för ockupationen ser det inte som nödvändigt att ta bort aktivisterna, eftersom man ändå lovat att personer skall få uppehålla sig i valstugan under natten.

Polispersonal ställer sig nära aktiviteten för att se till att aktiviteten inte urartar. Polispersonal tar bl.a. en fotboll som sparkas snett. Stämningen är spänd.

Dialogpolisen får kontakt med nyckelpersoner som de känner igen sedan tidigare. Polisinsatschef ger dialogpoliserna ett förhandlingsutrymme. En lösning diskuteras. Om aktivisterna själva tar ansvaret för ordningen i aktivitetens omedelbara närhet skall polispersonalen omgruppera och bara ingripa om denna ordningshållning misslyckas. En överenskommelse nås.

I överenskommelsen ingår också att aktivisterna skall sänka volymen på musiken i samband med att ett feministiskt inriktat parti skall hålla tal. Polispersonalen omgrupperar. Musiken sänks enligt överenskommelsen. Valstugeockupationen genomförs på ett lugnt sätt. Deltagarna gav intrycket av att vara nöjda<sup>66</sup> med lösningen.”<sup>67</sup>

---

<sup>66</sup> På internetforum verkade enstaka deltagare vara missnöjda med att en överenskommelse träffades med polisen, eftersom dessa ansåg att en överenskommelse med ordningsmakten alltid är fel. Den framförda kritiken från dessa individer ifrågasattes dock starkt av många andra (se sista exemplet i avsnitt 8.2).

<sup>67</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av involverad dialogpolis.

## 6.2 Externa samverkanspartners

En viktig arbetsuppgift för dialogpolisen är att koordinera de externa samverkanspartnerna så att de på ett så gynnsamt sätt som möjligt kan bidra till att minska risken för konfrontation och andra destruktiva beteenden. Ett exempel på detta:

”I samband med en opinionsyttring uppstod en farhåga hos både arrangör och dialogpolis, att ungdomar, som egentligen inte var intresserade av arrangemanget, skulle ägna sig åt skadegörelse när arrangemanget slutade.

När opinionsyttringen väl hade avslutats var det ett stort antal ungdomar, främst från förörterna, som rörde sig från tillställningen.

Arrangör var aktiv för att försöka hindra dessa ungdomar från att ägna sig åt skadegörelse. Detta i kombination med att externa samverkanspartners hade spridit ut sig längs vägen till tunnelbana hade en deeskalerande effekt. Ett yttrande som uppfattades tydliggöra detta var att en frustrerad ungdom skrek till en annan att: ’Det blir ju inget drag när det är massa hobbypoliser överallt’.

De externa samverkanspartnerna räckte inte riktigt till för att täcka upp även stråk efter tunnelbanan och några ungdomar fick tillfälle att slå sönder bl.a. sidospeglarna på en bil. Men de flesta ungdomar tog tunnelbanan när inget spännande hände i form av skadegörelse eller bråk med polisen.”<sup>68</sup>

Forskare har hänvisat till frivilligas agerande i USA i samband med protester. Där förekommer det att frivilliga tillsammans verkar för att isolera provokatörer genom att bl.a. ha speciellt ansvariga fredsbevarare/vakter som har metoder och strategier för att ingripa när våld uppstår, t.ex. att ställa sig mellan svarta blocket<sup>69</sup> och polisen<sup>70</sup>. I Stockholm finns exempel på hur frivilliga under kommanderingar på sätt och vis fått en sådan roll i vissa situationer, men det har då inte rört sig om det svarta blocket utan främst om löst sammansatta ungdomsgång. Frivilligas närvaro och agerande framför polisens linje har i flera fall kunnat avstyra en inledd eskalering. Denna arbetsuppgift är dock inte aktuell om en situation har eskalerat för mycket.

I samband med kommanderingar inbjuds externa samverkanspartners i normalfallet till en genomgång. Det är dialogpolisen som håller i denna genomgång.

---

<sup>68</sup> Exemplet bygger på egna observationer i rollen som dialogpolis.

<sup>69</sup> Begrepp som åsyftar på en hårdförd kärna i gruppering. Det är vanligt att de är klädda i svart.

<sup>70</sup> Vintagen, 2002.

Antalet deltagare vid dessa genomgångar varierar, men brukar ligga någonstans mellan femtio och hundra personer. Som mest har det varit tre hundra personer. I och med att vissa externa samverkanspartners i sin tur har kontakt med andra personer så blir antal engagerade personer dock ofta mycket större än de som närvarar på själva genomgångarna.

Någon från kommenderingsledningen inleder vanligen dessa genomgångar. Det sker sedan en redovisning av vad som förväntas under dagen och önskemål som finns från polisens sida. Det finns också möjligheter för samverkanspartners att framföra synpunkter på upplägget och viktiga faktorer som polisen bör tänka på.

En samordningsfunktion upprättas i normalfallet. Denna består av minst två dialogpolis och vissa samverkanspartners som vill sprida och ta emot information till/från sin respektive organisation. Samordningsfunktionen försöker uppehålla sig på den plats som för tillfället bedöms som mest kritisk för att på så sätt kunna förmedla så relevant information som möjligt. Samordningsfunktionen har genom ett stort antal kontakter under en kommendering och på grund av en strävan efter att uppehålla sig på den mest kritiska platsen, i normalfallet, en mycket god inblick i vad som händer och vad som ser ut att kunna hända. Det gör att dessa dialogpolis har stora möjligheter att uppfatta stämninglägen och analysera kritiska förhållanden i en specifik situation (se avsnitt 6.3.2 och 6.3.3).

Ett IT-system (SMS-tjänst) används för att snabbt kunna sprida information. Informationen kan riktas till vissa samverkanspartners eller vända sig till alla. Det är i normalfallet en dialogpolis i samordningsfunktionen som skickar ut informationen. Genom samverkanspartners finns möjlighet att snabbt t.ex. få ut information om att uteserveringar i ett visst område bör ta in stolar och bord i syfte att förhindra att dessa föremål kommer att förstöras eller användas som tillhyggen.

I och med att det är vanligt att näringsidkare är oroliga för att de skall utsättas för skadegörelse är information om hur demonstrationer utvecklar sig uppskattad. En väl utbyggd informationsspridning har även en central funktion att fylla för att motivera externa samverkanspartners att engagera sig<sup>71</sup>.

Samverkanspartners kommunicerar ofta med deltagare i en demonstration. Om samverkanspartners informeras kontinuerligt finns möjlighet att de kan motverka en kaotisering. Att skicka ut information via SMS spelar här en viktig roll, men även genomgångarna i början av kommenderingarna är av stor betydelse.

---

<sup>71</sup> Det har även visat sig vara viktigt att externa samverkanspartners känner sig välkomna, att de uppfattar att de gör nytta och att de under en kommendering erbjuds olika former av förtäring.

## 6.3 Bidra till bedömningar

### 6.3.1 Konsekvenser av polisens agerande

Denna uppgift handlar om att utifrån iakttagelser eller en kännedom om ett pågående eller kommande agerande från polisens sida göra beslutsfattare uppmärksamma på vilka konsekvenser detta agerande kan få både på kort och lång sikt.

Organisationen har som helhet ökat sin förmåga att förstå vilka konsekvenser ett visst agerande från polisens sida kan få. Ett exempel på detta:

”I samband med kravellerna i Köpenhamn under våren 2007 genomfördes stöddemonstrationer i Stockholm. De inledande kommenderingarna bedömdes vara viktiga för utvecklingen av protesterna och även för den reclaim aktivitet som tidigare år genomförts den första maj. Operativa chefer fattade beslut i syfte att minimera risken för konfrontationer, och uniformerad personal uppträdde på ett sätt som gjorde att en konflikt mellan polis och demonstranter inte blossade upp.

Med ett annat beteende från polisens sida hade konflikten mellan demonstranter och polisen kunnat eskalera.

Stödprotesterna kunde genomföras på ett lugnt sätt och en organiserad reclaim aktivitet den första maj uteblev.”<sup>72</sup>

Dialogpolisen fick tidigare ägna mycket kraft på att påpeka det olämpliga i polispersonals pågående och planerade ageranden ur ett eskaleringsperspektiv. En konsekvens av detta var att dialogpolisen kunde uppfattades vara allierad med demonstranterna när dialogpoliserna lyfte fram hur demonstranterna sannolikt uppfattade ett visst beteende från polisens sida. Ett exempel på när dialogpolisen påverkat polispersonal att uppträda på annat sätt:

”Polisen skulle skydda en gruppering som ansökt om att få genomföra en demonstration. Det var ovanligt att denna gruppering ansökte om demonstrationstillstånd. Det hade bara hänt vid ett tidigare tillfälle. I normalfallet angrep istället denna gruppering meningsmotståndares opinionsyttringar. Det var en ovan roll för polisen att skydda denna gruppering. Det var också ovan för grupperingen att bli skyddad av polisen.

Året innan hade polisen till viss del misslyckats att skydda dem då meningsmotståndare kunnat angripa deras demonstrationståg med sten vid ett tillfälle. Vissa mindre delar av grupperingen hade till detta år utrustat sig med sköldar. Grupperingen bestod av 800 – 1000 personer, varav ett

---

<sup>72</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av inblandade dialogpoliser samt på egna observationer i rollen som dialogpolis.



trettiotal individer långt fram i tåget var maskerade och utrustade med sköldar.

Sannolikt på grund av tidigare invanda roller så uppstod vid ett tillfälle en problematisk situation som kunde ha eskalerat till en konflikt mellan polis och demonstrationståg. Ett tiotal poliser hade hjälm på och stod i skydd av sina sköldar vända mot demonstrationståget som hade stannat upp. Den gruppering i demonstrationståget som var utrustade med sköldar hade också höjt sina sköldar på liknande sätt.

Mellan poliserna med sköldar och demonstranterna med sköldar var det drygt tjugo meter och det hade uppstått ett slags 'ingenmansland'. Stämningen var spänd. Detta problematiska läge upptäcktes av dialogpoliserna som gick fram till ansvarig beslutsfattare i polisgrupperingen och påtalade att det kunde vara lämpligt att vända sig om. Polisen skulle ju skydda demonstrationståget. Det var då bra om detta syntes tydligare. Fyra dialogpoliserna gick in i 'ingemansland' och utstrålade en uppsluppen stämning genom att le och prata glatt med varandra.

Polisgrupperingen ändrade sitt förhållningssätt och visade att de riktade sin uppmärksamhet på att skydda demonstrationen mot angrepp. Huvuddelen av poliserna vände sig om och hade ryggen och därmed sköldarna åt andra hållet jämfört med tidigare. Situationen blev omgående mycket lugnare och en maskerad demonstrant hördes säga till en annan demonstrant: 'Det går ju för faan inte att vara aggressiv när det springer massa blondiner här' och åsyftade med största sannolikhet på de tre dialogpoliserna som var blondiner. Demonstranterna hade börjat ta ner sköldarna och fortsatte en kort stund senare att gå framåt."<sup>73</sup>

Numera är det mer sällsynt att det finns ett behov av dessa typer av påpekanden<sup>74</sup>. De problem som uppstår nu är vanligen kopplade till enskilda polisernas stresstålighet och inställning. En bristfällig underhållstjänst (dryck och mat) kan bidra till en ökad risk att vissa individer inte klarar av att uppträda på ett professionellt sätt.

Dialogpolisernas position i folksamlingen medför vanligen goda förutsättningar att se polisen beteende ur demonstranternas perspektiv. Att uppmärksamma och påverka ett agerande från polisens sida som kan uppfattas som provocerande ur demonstranternas synvinkel är en viktig faktor för att undvika en eskalering av en situation<sup>75</sup>. Individer i folksamlingar som från början har en önskan att åstadkomma en konfrontation med polisen eller som av olika orsaker utvecklar en sådan önskan får då svårare att lyckas med sina föresatser.

<sup>73</sup> Exemplet bygger på egna observationer i rollen som dialogpolis.

<sup>74</sup> Se även Granström m.fl., 2005.

<sup>75</sup> Se Granström, 2002.

Iakttagelser som gjorts i samband med dialogpolisverksamhet indikerar att det är svårt för en ”anförare” att själv påverka en större folksamling att agera på ett visst sätt, utan ”hjälp” från polisen<sup>76</sup>. Ett förhållande som militanta aktivister är väl medvetna om, där det ingår i deras taktik att provocera polisen att angripa folkmassan<sup>77</sup>.

I vissa folksamlingar verkar dock nyckelpersoner och mindre grupperingar kunna ha en stor påverkan på deltagarnas agerande<sup>78</sup>. Men även i dessa fall har interaktionen med polisen vanligen en avgörande betydelse för hur en situation skall utvecklas.

Att en polis eller en demonstrant blir provocerad av någon i den andra gruppen, eller missuppfattar en situation kan vara en tändande gnista<sup>79</sup> som sätter igång processer både inom den egna gruppen och mellan grupperna. Det finns därför ett behov att dialogpoliserna iakttar polisens agerande utifrån ett motparts-perspektiv. Dialogpolisen kan bidra till att polisen i högre grad fokuserar på sitt eget utpräandande<sup>80</sup>.

### 6.3.2 Stämmingsläget i en folksamling

Denna uppgift handlar om att återge ett stämmingsläge i en folksamling för att öka kvaliteten i olika operativa beslut i syfte att minimera risken för konfrontation. En omfattande erfarenhet och kunskap om tidigare skeenden, individer och grupperingar, samt dialogpolisens mer långsiktiga närvaro i folksamlingar underlättar möjligheten att snappa upp stämmingslägen. Det gör att information från dialogpolisen kan vara värdefull i samband med beslutsfattande.

Förmågan att kunna se att en grupp består av grupperingar med olika intentioner, där ett negativt beteende hos enstaka individer eller mindre gruppering inte nöd-

---

<sup>76</sup> Ligger i linje med andra forskningsresultat som studerat effekten av polisens agerande mot en folkmassa Se t.ex. Stott & Reicher, 1998 och Reicher m.fl. 2004.

<sup>77</sup> Se Waddington, 2003.

<sup>78</sup> I detta avseende skiljer sig iakttagelserna från en del internationell forskning – kanske beroende på att de folkmassor som dialogpolisen varit i kontakt med i stor utsträckning rör sig om olika former av politiska grupperingar som ofta har väl uppbyggda informella nätverk (och inte t.ex. fotbollshuliganism eller löst sammansatta grupperingar). Även Granström m.fl. (2005) berör denna fråga. De noterar att det finns en uppfattning hos deltagare i reclaim-fest att det vid större arrangemang, som det i Stockholm, finns ”erfarna aktivister” i vissa grupperingar som i högre utsträckning än andra fattar policybeslut som bli gällande för samtliga aktivister; Se också Peterson (2001) som beskriver liknande uppfattningar bland aktivister.

<sup>79</sup> Inom polisforskning redovisas åtskilliga empiriska belägg för att polisens beteende kan vara den tändande gnistan vid ordningsstörningar och upploppsituationer (Se t.ex. Waddington, 1994; 1999; Bessel & Emsley, 2000; Reicher m.fl., 2004).

<sup>80</sup> Peterson (2006) pekar på vikten av att det under kommenderingar finns en intern kontroll. Särskilt när det rör sig om kaotiska och instabila situationer; se även Waddington, 1991.

vändigtvis säger något om gruppen som helhet är en viktig faktor för att minska risken för stereotypiseringar.

Situationen på ett visst ställe i en demonstration kan uppfattas som allvarlig<sup>81</sup>, medan det på ett annat ställe uppfattas som lugn. Dialogpoliserna iakttar vanligen en folksamlings beteende under ett lite längre skeende. Det blir därmed lättare att förstå och tolka vissa beteenden, vilket kan minska risken för att en situation uppfattas som kaotisk eller att ett visst beteende upplevs som provocerande.

En relativt hätsk stämning som pågått under en förhållandevis lång tid utan att det resulterat i någon konfrontation kan därmed bedömas på ett helt annat sätt jämfört med om man inte haft möjlighet att följa en process under en längre period, utan bara kastats in i ett visst stämningssläge. Nedan ges ett exempel på när en polisinsatschef valde att fästa stor vikt vid dialogpolisens bedömning av ett stämningssläge:

”Dialogpoliser befinner sig i anslutning till en demonstration bestående av cirka tusen personer. Demonstranter upptäcker antagonister på ett ställe och ett hundratal demonstranter gör en rusning åt det hållet. Övriga demonstranter är lugna. Antagonisterna tas bort av polis och ett hundratal demonstranter hinner göra ytterligare en rusning åt det hållet, men inget mer händer. Övriga demonstranter är lugna och engagerar sig inte i det som händer i hörnet. Dialogpolisen iakttar hela sekvensen.

En befattningshavare sitter med hjälm påtagen i ett polisfordon i det hörn där antagonisterna dyker upp. Befattningshavaren skriker ’rött läge’ ’rött läge’ och är påtagligt stressad. Polisinsatschefen ber dialogkoordinatorm att ringa upp dialogpoliserna på platsen för att få deras bedömning av situationen. Dialogpoliserna meddelar att deras uppfattning är att det råder grönt läge. De berättar också att de har observerat de två rusningarna. Polisinsatschefen går på den bedömning som dialogpoliserna lämnat. Inga vidare åtgärder vidtas. Några mer rusningar inträffar inte och demonstrationen kan genomföras på ett lugnt sätt.”<sup>82</sup>

Dialogpolisen kan till skillnad från övrig polispersonal lättare ikläda sig rollen av iakttagare och koncentrera sig på just denna arbetsuppgift. Störningsmoment i form av stress och fysisk ansträngning är i normalfallet mycket mindre för en dialogpolis jämfört med annan yttre tjänstgörande polispersonal i en kommendering. Det gör att dialogpoliser har goda möjligheter att kunna erhålla ett nyanserat helhetsperspektiv av stämningssläget i en folksamling.

---

<sup>81</sup> Lägesbarometer anges i grönt (lugnt läge), gult (oklart läge) och rött (allvarligt läge) (Polishögskolan, 2005).

<sup>82</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av inblandade dialogpoliser.

### 6.3.3 Kritiska förhållanden

Denna arbetsuppgift har att göra med att kontinuerligt försöka förutsäga en trolig händelseutveckling och förmedla den till beslutsfattare. Det handlar om att kunna fånga upp och analysera kritiska förhållanden i en specifik situation:

”En ej tillståndsgiven demonstration genomförs. Dialogpoliserna meddelar att demonstranterna sannolikt skall gå till en viss angiven plats. Polisinsatschefen ger order om att detta skall möjliggöras, men ett antal poliser spärrar av misstag av den väg som demonstranterna skall gå. Orsaken var att polisinsatschefen ändrade tidigare beslut att spärra av väg. Av någon anledning hade ej denna information gått fram till dessa poliser. De påbörjar därför en aktivitet att med våld förhindra demonstranterna att passera.

Dialogpoliserna ser vad som håller på att hända och för fram informationen till polisinsatschefen som förtydligar sin förändrade order. Precis innan det håller på att braka loss avbryter därför poliserna sin aktivitet och demonstranterna kan gå till aktuell plats utan någon konfrontation. Efter att ha stått där en stund börjar vissa demonstranter enskilt och i mindre grupper att lämna platsen. Den stora massan står dock kvar. Det är lugnt.

Dialogpoliserna på platsen känner av stämmingsläget. Även om det är en relativt stor samling personer upplever dialogpoliserna att risken för konfrontation är låg. Den största risken för konfrontationer bedöms istället vara att de som lämnat demonstrationen återsamlas på något annat ställe.

Polisinsatschefen minskar bevakningen kring demonstrationen och börjar istället fokusera på vart det kan tänkas att demonstranter återsamlas. Inte långt senare dyker ett sjuttifemtal demonstranter upp på annat ställe, men i och med att polisiära resurser hade frigjorts tidigt från den stora grupperingen kan detta hanteras på ett enkelt sätt.

Den stora grupperingen bevakas av ett litet antal poliser. Stämningen förblir lugn och individer droppar av efter hand. Till slut återstår bara enstaka grupper av demonstranter och det finns ingen anledning att fortsätta med bevakningen, varvid polisinsatschefen beslutar att avbryta bevakningen.”<sup>83</sup>

Under en kommendering utfärdas en mängd direktiv som lätt kan missförstås och uppgifter kan ”ramla mellan stolarna”. Beslutsfattare riskerar dessutom att ju längre och mer krävande en kommendering är, hamna i beslutsituationer som tvingar dem att fatta snabba beslut som inte hunnit föregåtts av någon analys och planering. Dialogpoliserna behöver inte tänka på att själva göra ingripanden och

---

<sup>83</sup> Exemplet bygger på egna observationer i rollen som dialogpolis.

har ofta tid att fundera och diskutera olika frågor med varandra. Det gör att det finns goda möjligheter att förutspå en trolig händelseutveckling och att fånga upp och analysera kritiska förhållanden i en specifik situation.

Att dialogpolisen har en god kunskap om en motpart, likväl om polisens planer, samt en god kännedom om aktuellt läge gynnar en sådan analys. Även dialogpolisernas rumsliga placering gör det möjligt att ligga steget före när det gäller att medvetengöra kritiska förhållanden i en specifik situation och förutsäga en sannolik händelseutveckling. Externa samverkanspartner i form av t.ex. Farsor & Morsor spelar i det här sammanhanget en viktig roll eftersom de är vana att vistas i oroliga miljöer och lätt uppfattar om risken för konfrontation är stor på något ställe.

## 6.4 Närvaro som har en deeskalerande effekt

Forskning har visat att om poliser umgås med medlemmar i en folkmassa på ett vänligt och öppet sätt blir fientlighetsnivån mycket lägre än då strategin går ut på att hålla sig på avstånd, undvika informella interaktioner och behandla folkmassan med försiktighet<sup>84</sup>.

Dialogpolisen kan genom sin närvaro minska anonymitetskänslan bland en del aktivister, vilket i vissa fall verkar ha haft en återhållsam effekt på en händelseutveckling. Dessutom kan tidigare kontakter och ett redan uppbyggt förtroende hos vissa personer underlätta en dialog.

Forskning om göteborgskravallerna pekar på att civilklädda poliser hade en avväpnande och icke-provocerande inverkan genom att de bar fritidskläder<sup>85</sup>.

Vid flera tillfällen har det varit fördelaktigt när dialogpoliser inte varit beväpnade. Det har utgjort en viktig symbolisk markering. Det är förstäeligt att personer med erfarenheter från andra regimer, där polisens vapenmakt spelar en central roll, kan ha en uppfattning att polisen är emot folket. När dialogpoliser uppträder obeväpnade kan det tydliggöra att dialogpoliserna är där för att hjälpa dessa personer att få demonstrera och inte för att använda maktmedel mot dem. Ett exempel som behandlar ovanstående beskrivna faktorer följer nedan:

”En utrikesminister besökte Sverige. Det väckte mycket upprörda känslor bland människor som flytt från detta land. Personen var i deras ögon förknippad med olika former av brutala övergrepp. Att Sverige överhuvudtaget bjöd in en representant från denna regim ansågs vara en skymf.

---

<sup>84</sup> Adang & Cuvelier, 2001.

<sup>85</sup> Granström, 2002.

Det arrangerades en protest mot detta besök och polispersonal hade tryckt på larmknappen för att få förstärkning. Situationen höll på att gå överstyr och radiobilar hade kallats till platsen från stora delar av stor-Stockholm. Stämningen var hätsk. Poliserna på plats som kallat på förstärkning lät av förståeliga skäl mycket pressade.

Två dialogpoliserna ringdes in och tog sig till platsen. Det visade sig att de hade haft kontakt med en av deltagarna tidigare. En dialog påbörjades och personen kallade till sig ledarna och meddelade direktiv på högtalaranläggning för att lugna ner stämningen.

Syftet med protesten var att väcka massmedial uppmärksamhet, vilket dialogpoliserna menade hade uppnåtts. Dialogpolisen och representanter för de som protesterade var överrens om att det var en viktig princip att man i Sverige fick demonstrera mot saker. Huvudargumentet från dialogpolisens sida var att det var fel att demonstrera mot en våldsamt regim med våldsamma metoder.

I den aktuella kontexten var det mycket viktigt att dialogpoliserna inte var beväpnade. Det väckte förvåning bland deltagare i opinionsyttringen att poliser var obehäpnade och bidrog i hög grad till att det skapades en stämning att dessa poliser var där för att hjälpa deltagarna att demonstrera.

Dialogpoliserna rörde sig bland demonstranterna som hade ett stort behov av att uttrycka vad regimen i det land de flytt ifrån utsatt dem och deras familjer för. Dialogpolisernas närvaro gjorde det möjligt för deltagarna att få ut och uttrycka sin ilska.

Dialogpoliserna lyssnade och påtalade att det var viktigt att deltagarna sade nu kom fram. Det blev också ett ändrat agerande från uniformerad polispersonals sida när de bedömde att det gick att ta av sig hjälmarna, vilket ytterligare lugnade ner stämningen.

Till slut räckte det med att fyra uniformerade poliser och de två dialogpoliserna medverkade vid opinionsyttringen. Deltagarna verkade nöjda med hur protesten utvecklades, dessutom fick den stort utrymme i massmedia på kvällen.”<sup>86</sup>

Dialogpolisens närvaro verkar i flera situationer ha haft en återhållsam effekt på vissa polisens agerande. Det gäller speciellt när det rör sig om dialogpoliserna med en hög personkännedom och som varit kända att öppet våga komma med kritik. Det har framkommit att poliser som själva ger intrycket av att känna till att de ägnar sig åt ett beteende som är i strid mot SPT-konceptet då har varit mer för-

---

<sup>86</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av inblandad dialogpolis.

siktiga och t.ex. undvikit att komma med nedsättande kommentarer och andra beteenden som kan uppfattas provocerande.

I upploppen i Nørrebro i Danmark 1993 uppfattades de civilklädda polisernas agerande som provocerande och bidrog till att våldsamheterna eskalerade. Ända sedan dess har de haft det sämsta ryktet bland demonstranterna, där det funnits anledning att ifrågasätta om dessa poliser haft en egen agenda som skiljt sig från polisledningens intentioner<sup>87</sup>.

Aktivister i Sverige har i media och på egna forum påtalat att civilklädda poliser gjort provocerande ingripanden, även i lägen där det varit en relativt lugn stämning. Kritik har också framförts att civilklädda poliser uppträtt maskerande inne i folksamlingar och att batonger har använts i alltför hög utsträckning. Det utbildas nu speciella poliser som skall utföra civila ingripanden i SPT-konceptet (Romeo-poliser) – där det finns riktlinjer som kan bidra till att ovanstående kritik kan minska.

Dialogpolisernas synpunkter på polisens agerande har i högre grad jämfört med tidigare kanaliserats och anpassats för att uppnå en intern acceptans. Detta i kombination med en ökad förståelse bland polispersonal på olika nivåer i organisationen om vikten av att agera på ett väl avvägt sätt gör att betydelsen av dialogpolisernas närvaro har minskat.

Närvaron av dialogpolispersonal har dock i flera sammanhang verkat utgöra någon form av påminnelse hos polispersonalen om vikten av och möjligheterna att kommunicera, men även här har en generell ökad förmåga i organisationen minskat betydelsen av dialogpolisernas närvaro. Men i vissa lägen kan närvaron av dialogpoliser, vilket tydliggörs i exemplet ovan, fortfarande vara betydelsefull ur ett deeskalering perspektiv. Det är heller inte ovanligt att information är tidskritisk, d.v.s. om inte informationen når fram, kan ett läge eskalera eller en uppkommen möjlighet att deeskalera en situation gå om intet. Det är i dessa fall viktigt att informationen når rätt mottagare snabbt.

I Genoa, vilket även hade varit fallet i Göteborg, fallerade ofta kommunikationslinjen mellan polisen och de som protesterade. Det hände att arrangörer var oförmögna att få kontakt med polisen i lägen där det var mycket viktigt<sup>88</sup>.

Dialogpolisen innehar i detta sammanhang en viktig roll genom att informationskanalerna till polisledning är korta. Dessutom underlättar en sådan utpekad funktion situationen för vissa deltagare i en folksamling. Dessa deltagare vet

---

<sup>87</sup> Peterson, 2006.

<sup>88</sup> della Porta & Reiter, 2006a.

vem de kan vända sig till för att informationen skall ha goda möjligheter att omgående nå fram till rätt befattningshavare inom polisen<sup>89</sup>.

## 6.5 Hantera en uppkommen situation

Under en kommendering kan det uppkomma situationer där dialogpolisen agerande kan vara avväpnande eller ha en ordningsskapande effekt. Ett agerande kan även försvåra en stereotypisering genom att det mänskliggör både dialogpoliser och andra poliser. Några exempel<sup>90</sup>:

”I samband med att en folksamling blivit omringade av polisen så tog en aktivist kontakt med dialogpolis. En individ i folksamling var i omedelbart behov av vatten. Personen hade hamnat i ett akut sjukdomstillstånd. Dialogpolisen såg till att få fram vatten. Personens sjukdomstillstånd kunde avhjälpas. Det var inte bara positivt för denne, utan det hade också en positiv inverkan på att situationen inte eskalerade.”

”I samband med att polisen ryckte framåt skadade sig en aktivist. Hon hade blivit överkörd av ett fordon. Några aktivister kvarstannade och böjde sig ner för att ta hand om sin kamrat. En polisman hade inte sett vad som hänt och var i färd med att påbörja ett angrepp genom att använda batong mot, som han uppfattade, personer som vägrade att flytta på sig. Dialogpolisen kunde avstyra angreppet och hjälpa till med att få fram en ambulans.”

”I samband med att en folksamling rör sig framåt så ramlar en polisman och hamnar under personerna som rör sig framåt. En dialogpolis står i dess omedelbara närhet och kan ta sig in i folksamlingen för att underlätta för polismannen att lyckas resa sig upp. Förutom att det kan ha bidragit till att polismannen inte skadade sig så kunde ett ingripande undvikas, vars avsikt var att undsätta polismannen, när väl SPT-gruppen hade märkt att en polis saknades.”

”Genom att få iväg en ensam alkoholpåverkad person som var i färd med att inleda en provokation mot en större gruppering kunde våld avstyras.”

”Aktivister tar kontakt med en dialogpolis och säger att några aggressiva individer från en motsatt gruppering kommer att angripas om inte polisen

---

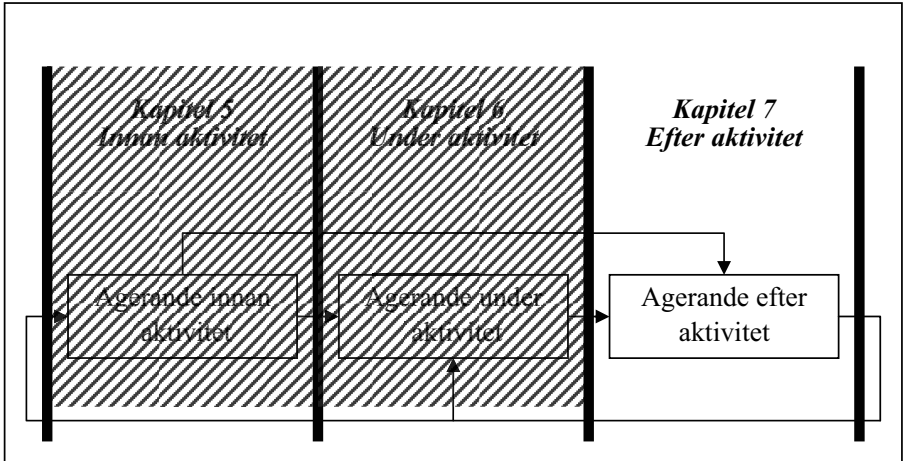
<sup>89</sup> Inför EU-toppmötet i Göteborg ansågs det viktigt att polisens enhet som hade kontakt med nätverk och organisationer fick en sådan storlek att dessa poliser hade förutsättningar att bli kända i dessa grupperingar. Syftet var att skapa förutsättningar för en öppen och personlig kontaktverksamhet (Oskarsson, 2002). Liknande avvägningar har gjorts när det gäller stockholmspolisens dialoggrupp.

<sup>90</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av inblandade dialogpoliser samt på egna observationer i rollen som dialogpolis.



tar bort dem. De aggressiva individerna hade lyckats ta sig in på ett område där aktivisterna genomför ett arrangemang. Polisinsatschef beslutar att dessa aggressiva individer skall avlägsnas av civilklädd polispersonal. De civilklädda poliserna upprättar en kontakt med dialogpolis för att kunna lokalisera dessa individer. Individerna avlägsnas från området.”

## 7. Efter aktivitet



Figur 6: Efter aktivitet.

För att skapa goda förutsättningar för ett kommande arrangemang är arbetsuppgifterna efter en kommandering betydelsefulla.

En viktig faktor är att kunna bidra till att en mångsidig presentation kommer till stånd. Dialogpolisier har flera gånger kunnat konstatera den stora inverkan som polisens yttranden i media har i detta sammanhang. Ett yttrande kan provocera och bidra till en stereotypisering, d.v.s. kan initiera eller öka styrkan i en påbörjad krigsskapande process, likväl som den kan mildra konflikter och bidra till att det går att få till stånd en fredskapande process<sup>91</sup>.

Det är också viktigt att ha möten med olika aktörer efter en demonstration. Dels för att bygga upp en tillit, men även för att delge varandra värdefulla synpunkter.

Polisens agerande kan i efterhand resultera i en process som leder till en förändrad taktik<sup>92</sup>:

<sup>91</sup> Se även Granström, 2002.

<sup>92</sup> Winter, 1998.

1. Protestaktion.
2. Polisen agerar.
3. Offentlig kritik mot polisens agerande.
4. Polisen tar till sig kritik.
5. Identitetskris inom polisen för hur protestaktioner skall hanteras.
6. Diskussion om ny filosofi för att hantera protestaktioner.

Om det blir en omfattande debatt i media beträffande polisens sätt att bruka våld, där krafterna som förespråkar mänskliga rättigheter är starka, är polisen generellt sett mindre benägna att ta till hårdhandskarna<sup>93</sup>. Om det däremot är lite kritik i media efter att polisen agerat så tenderar polisen att resonera så att man har den tysta majoritetens välsignelse att använda mer våld för att kontrollera ordningsstörningar<sup>94</sup>. Den allmänna debatten efter en händelse har därför stor betydelse för polisens sätt att agera vid kommande protester och kan dessutom också påverka omfattningen på protesterna<sup>95</sup>.

## 7.1 Externa kontakter

En viktig roll för dialogpolisen är att efter kommenderingar ha avstämningsmöten med externa samverkanspartners och ansvariga för opinionsyttringar. Dessa kontakter sker både per telefon och genom personliga möten.

En samverkan efter ett arrangemang minskar risken för att det uppstår stereotypiseringar. Olika beteenden kan förklaras. Det kan minska risken för att beteenden upplevs som provocerande och kaotiserande vid kommande arrangemang. En väl utbyggd samverkan kan möjliggöra att en fredskapande process kommer till stånd<sup>96</sup>.

I utbildningsmaterialet till det mobila insatskonceptet framförs vikten av att myndigheterna fortsätter dialogen med opinionsyttrande grupper även efter en genomförd insats<sup>97</sup>.

Kontakter efter ett arrangemang underlättar inte bara möjligheterna att kunna bygga upp ett långsiktigt förtroende. Det skapar också förutsättningar att få värdefull feedback på polisens agerande som kan delges berörda befattningshavare i polisorganisationen.

---

<sup>93</sup> Se della Porta, 1996.

<sup>94</sup> Wisler & Tackenberg, 2000.

<sup>95</sup> Wisler & Tackenberg, 2000.

<sup>96</sup> Se även Granström, 2002.

<sup>97</sup> Polishögskolan, 2005.

## 7.2 Utvärdering

För att verksamheten skall utvecklas är det viktigt att ha genomgångar och kunna ta upp problematiska förhållanden efter en kommendering. Det finns därigenom möjlighet att öka förmågan att agera på ett fredskapande sätt vid framtida händelser, t.ex. genom att medvetandegöra vilka beteenden som uppfattas som provocerande. Det kan också öka förståelsen för olika grupperingar, vilket förbättrar möjligheterna att kunna tolka individer och grupperingar på ett mer nyanserat sätt<sup>98</sup>.

Genomgångar efter kommenderingar underlättar en sådan utveckling. Det är numera naturligt att en representant från dialogpolisen vid genomgångar efter en kommendering redovisar dialogpolisens syn på olika företeelser. Ett exempel på kritik<sup>99</sup>:

”Närvaron av helikopter ovanför opinionsyttring ifrågasattes vid genomgång efter kommenderingen, eftersom ljudet skapar en irritation hos deltagare. Det är t.ex. ofta svårt att höra vad talarna säger när en helikopter hovrar ovanför eller i nära anslutning till en opinionsyttring.”

En förbättrad kontakt mellan dialogpoliser och andra befattningshavare i SPT-organisationen verkar få till följd att det också blir mer naturligt att komma med direkt feedback, utan att det behöver ske i plenum. Samtal på individnivå och genomgångar i mindre grupper underlättar en återkoppling och ett informationsutbyte mellan olika befattningshavare i organisationen. Ett sådant utbyte har visat sig vara givande både på organisations- och individnivå.

---

<sup>98</sup> Se även Granström, 2002.

<sup>99</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av inblandade dialogpoliser.



## 8. Ett långsiktigt perspektiv

Det är viktigt att anamma ett långsiktigt perspektiv för att kunna säkerställa att polisen kan tillgodose kravet på att medborgare skall kunna delta i opinionsyttringar utan att deras eller andras grundläggande fri- och rättigheter riskerar att kränkas.

Forskare har pekat på att det finns möjlighet att lyckas få kontroll över en händelse genom att poliser agerar, men lika fullt kan ett sådant resultat nås genom att se till att polispersonal på fältet inte agerar. Att polisen avvaktar och inte gör ingripanden är ofta det bästa sättet att behålla kontrollen över en situation<sup>100</sup>. Vad polisen avhåller sig från att göra är lika viktigt som de handlingar polisen vidtar<sup>101</sup>.

Ett flertal forskare har pekat på att polisens agerande kan leda till att en situation eskalerar både under en demonstration och i efterkommande demonstrationer<sup>102</sup>. Ett agerande från polisens sida kan få betydelse för polisens möjligheter att agera vid senare tillfällen. Polisens uppträdande i Malmö innan EU-toppmötet i Göteborg 2001 fick t.ex. till följd att förutbestämda offensiva strategier inte ansågs vara möjliga att genomföra på grund av tonläget i den allmänna debatten<sup>103</sup>. Kommenderingschefen för EU-toppmötet i Göteborg menade att malmöhändelsen ”förföljde oss och var en katastrof planeringsmässigt”<sup>104</sup>.

Insikten bland både chefer och personal utanför dialoggruppen att se agerandet från polisens sida ur ett mer långsiktigt perspektiv, och inte bara ha fokus på en enskild kommendering, har genomgått en dramatisk utveckling sedan uppstarten av SPT-konceptet.

När dialogpolisen finner anledning att framföra olika ståndpunkter är förståelsen för argumenten numera stor. Förutom att acceptansen för dialogpolisen som fenomen har blivit större i polisorganisationen har sannolikt också dialogpoliserna utvecklat sin förmåga att framföra sina synpunkter på ett sätt som väcker mindre irritation i organisationen jämfört med tidigare.

---

<sup>100</sup> Peterson, 2006.

<sup>101</sup> Waddington, 1994.

<sup>102</sup> Se t.ex. Bessel & Emsley, 2000; Waddington, 1994.

<sup>103</sup> Rikspolisstyrelsen, 2001.

<sup>104</sup> Oskarsson, 2002.

## 8.1 Påverka polisens agerande

Att påverka polisorganisationen att handla i en viss riktning kan minska risken att polisens agerande upplevs som provocerande eller kaotiskt. Dialogpolisen får en mycket god inblick i olika grupperingar och de rådande värderingar som finns där. Det gör att dialogpolisen har goda förutsättningar att förstå vilken effekt polisens agerande kan få både på kort och lång sikt i dessa grupperingar.

Även om faktorer ur ett långsiktigt deeskaleringsperspektiv numera i högre grad jämfört med tidigare vägs in i olika beslut finns det fortfarande ett behov att dialogpolisen lyfter fram externa perspektiv. Ett exempel följer nedan, där ett planerat yttrande till viss del korrigerades efter att dialogpoliserna argumenterat med beslutsfattare om det olämpliga att uttrycka sig på det tillänkta sättet:

”Polisen avslag om ansökan om att få hålla en demonstration på viss plats. Tanken från polisens sida var att hålla olika grupperingar skilda åt geografiskt. Som skäl angav myndigheten att ansökande intresseorganisation tidigare varit inblandad i bråk i samband med demonstrationer. Intresseorganisationen bestod av flera olika grupperingar. Avslaget, som enligt dialogpolisen i sig var relevant, formulerades dock av myndigheten på ett sätt som dialogpoliserna vände sig emot. För det första likställdes alla grupperingar i intresseorganisationen. Tidigare negativa beteenden som var knutna till en viss gruppering pådyvlades på så sätt samtliga grupperingar.

Dialogpoliserna såg en fara i att utomparlamentariska och parlamentariska grupper likställdes. Vissa grupper hade det aldrig varit ett problem med tidigare. Dialogpolisen ansåg därigenom att myndigheten öppnade för en onödig medial debatt. För det andra så pekades indirekt individ ut som våldsvärkare på vaga grunder. En grund som myndigheten till viss del tänkte bygga avslaget på. Individen har en central roll i en parlamentarisk organisation och hade tidigare inför demonstrationer visat en god vilja att verka för att undvika konfrontationer. Att lyfta fram denna individ riskerade att göra det ännu lättare att kritisera grunden för myndighetens avslag och samtidigt skulle myndigheten framstå som okunnig om de riktiga förhållandena belystes i media. Det innebar dessutom att en mer eller mindre offentlig person på ett felaktigt sätt hamnade i dålig dager. Förutom dessa beskrivna skäl riskerade detta också att slå tillbaka på en framtida vilja till dialog, om det visade sig att dialoginitiativ inte lönar sig.

Dialogpolisens farhåga, att den parlamentariska grupp som felaktigt utpekades som våldsvärkare, skulle lyfta fram detta i media besannades. Därigenom hamnade myndigheten i en onödig konflikt och tappade trovärdighet i olika kretsar. Skadan reducerades dock genom att myndigheten

tog hänsyn till vissa av dialogpolisernas synpunkter. Myndigheten valde bl.a. att inte lyfta fram påtalad individ.”<sup>105</sup>

## 8.2 Samspel med andra poliser

När det blir aktuellt att genomföra ett ingripande ställer det stora krav på poliserna som skall utföra detta. Det finns bl.a. en strävan att lyckas finna ett lämpligt ögonblick för att kunna plocka bort vissa personer, så att övriga demonstranter inte blir upprörda.

Om polisen väljer att plocka bort nyckelpersoner som kan ha ett inflytande över en folkmassa kan möjligheterna försämrats att minimera omfattningen på en konfrontation. Under EU-toppmötet i Göteborg 2001 inträffade det under fredagen den 15:e juni omfattande materiell förstörelse och skadeutfallet bland poliser och demonstranter var betydande. Aktivistgrupperingarna Globalisering underifrån och AFA stod utan en fungerande organisation. Krafter inom dessa organisationer som hade kunna lugna ner aktivistleden och eventuellt avstyra fredagens våldsamheter gick därmed förlorade<sup>106</sup>.

Polisens inbjudan till dialog, i kombination med en förmåga att göra precisa och väl avvägda ingripanden i folksamlingar är viktig<sup>107</sup>. Hur polisens ingripande påverkar en folkmassa, både på kort och lång sikt, måste vägas mot de positiva effekter ett ingripande kan få.

En förbättrad intern dialog mellan dialogpoliser och andra poliser i kombination med en större förståelse för SPT-konceptet<sup>108</sup> har fått till följd att konfrontationer har kunnat undvikas. Ett exempel på detta:

”Polisen, inklusive dialogpolisen, hade räknat med att det skulle dyka upp omkring trettio individer i samband med en opinionsyttring. Uppskattningen byggde på erfarenheter av tidigare liknande opinionsyttringar på denna plats.

Det kom istället drygt två hundra individer. I och med att polisen inte var i en sådan numerär att det gick att tillämpa en SPT-taktik skulle det bli

---

<sup>105</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av inblandade dialogpoliser. Det finns vissa meningsskiljaktigheter bland inblandade dialogpoliser om enstaka förehavanden i detta exempel. Det påverkar dock inte helhetsbilden eller huvudsyftet med beskrivningarna som är att exemplifiera olika arbetsuppgifter som ingår i dialogpolisverksamheten.

<sup>106</sup> Peterson & Oskarsson, 2002.

<sup>107</sup> Se exempelvis Peterson & Oskarsson (2002) som menar att polisens förmåga att implementera selektiva åtgärder är nyckeln till att medborgerliga rättigheter kan garanteras i protestaktioner.

<sup>108</sup> Hos både dialogpoliser och andra befättningshavare inom SPT-konceptet. Det har även skett en tydligare rollklargöring när det gäller dialogpolisarbetet.



fråga om nödvärn om det blev en konfrontation mellan polis och demonstranter. En sådan utveckling riskerade att resultera i ett omfattande skadefall bland både polispersonal och demonstranter.

Grupperingen hade vid tidigare liknande opinionsyttringar skrikit högt och gett uttryck för en aggressivitet som dock inte resulterat i konfrontation med polis. Dialogpoliserna bedömde att vissa element i grupperingen vid detta tillfälle eftersträvande en konfrontation med polisen och att dessa för att få med sig de andra demonstranterna, var tvungna att se till<sup>109</sup> att det i grupperingen uppfattades som om polisen var angriparen. Denna problematik diskuterades med avdelningschef.

Det visade sig senare att polispersonalen skulle utsättas för omfattande provokationer, men att de inte blev angripna. Ett felaktigt uppträdande från en polis kunde ha äventyrat hela aktiviteten. Dialogpoliserna var mycket imponerade över den uniformerade polispersonalens agerande. De orkade följa den plan avdelningschefen hade utformat trots stora mentala påfrestningar.

En påse med föremål som uppfattades kunna vara avsedda att kastas på polisen upptäcktes. Att göra ett ingripande och ta påsen med våld hade kunnat fungera, men innebar stora risker. En god samverkan mellan dialogpolis och avdelningschef resulterade i en tyst överenskommelse med demonstranter. Demonstranterna övergav påsen som släppts på marken. Polisen fick därigenom tag i påsen, men inriktade sig i gengäld inte på att försöka få tag i den person som hade burit denna. Påsen innehöll färger som sannolikt skulle kastas på polisen.

Opinionsyttringen kunde genomföras utan konfrontation mellan polis och demonstranter.”<sup>110</sup>

Poliser i en kommendering kan både omöjliggöra och förstärka viljan till dialog. Informationsförmedlingen kan i dessa sammanhang både vara verbal och icke verbal. Ett exempel som tydliggör hur övriga poliser i en kommendering kan förstärka dialogpolisens budskap ges nedan:

”I en rättegång var medlem i en gruppering åtalad. Personerna från denna gruppering önskade stödja medlemmen genom närvaro på rättegången. En motsatt gruppering ville också närvara för att stödja målsägande. Det fanns ett mycket begränsat antal platser i rättegångssalen. Att bägge grup-

---

<sup>109</sup> Huruvida det fanns en medveten sådan strävan eller ej bland dessa individer är i sammanhanget ointressant, eftersom fokuseringen från polisens sida ändå hamnar på det egna uppträdandet och de effekter det kan få på folksamlingen.

<sup>110</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av inblandade dialogpoliser.

peringarna skulle uppehålla sig i väntsalen till rättegångssal var ej aktuellt.

Polisinsatschefen hade för avsikt att se till att den gruppering som skulle stödja målsägande inte kom i närheten av den byggnad rättegången skulle äga rum i. Dialogpoliserna fick i uppdrag att föra en dialog med denna gruppering.

Dialogpoliserna framförde att polisen kanske kunde erbjuda en plats som var så pass bra ur grupperingens perspektiv att de skulle komma fram till att det var värt att ta denna plats framför att välja en konfrontation med polisen. Polisinsatschefen kunde tänka sig denna lösning.

Grupperingen var dock mycket negativt inställd till polisen så det gick inte att få kontakt med dem i detta läge. Dialogpoliserna fick därför försöka förhandla fram en så bra plats som möjligt sett ur grupperingens perspektiv.

Efter ett tags diskussioner var polisinsatschefen beredd att låta dem stå vid en av ingångarna till tingsrätten dit målsägande skulle anlända med bil. På detta sätt skulle målsägande kunna känna ett bra stöd samtidigt som det var ett betryggande avstånd till den andra grupperingen.

Platsen blev sannolikt bättre för motparten än vad som skulle ha blivit fallet om chef förhandlade direkt med grupperingen. Dialogpoliserna har lättare att komma med argument som ur ett polisärt taktiskt hänseende är förståeliga och godtagbara. Dessutom kan polisinsatschefen framföra taktiska idéer och taktiska problem i argumentationen. Kunskap hos dialogpoliserna om polisär taktik öppnar också goda möjligheter att föreslå alternativa lösningar.

För att dialogpoliserna skulle ha möjlighet att presentera förslaget krävdes en kontakt med gruppering. Civillädda poliser (kilo<sup>111</sup>) upptäckte gruppering. När dialogpoliserna väl hade hittat dessa visade det sig att de som verkade vara ledare inte alls var intresserade av att prata med polisen. Förslaget framfördes dock. Dialogpoliserna berättade att polisinsatschefen erbjöd en plats som skulle kunna vara bra ur grupperingens synvinkel. De dialogpoliserna pratade med vände bara ryggen åt dialogpoliserna. De hade dock hört budskapet.

Grupperingen var som vanligt inte homogen. Det fanns de som var mindre aggressiva gentemot polisen. Dialogpoliserna bedömde att även om

---

<sup>111</sup> Anropssignalen på radio till dessa poliser börjar med K (t.ex. K30), d.v.s. "kilo" i det engelska bokstaveringsalfabetet. Anropssignalen till dialogpoliserna börjar också med K (t.ex. K901), men dialogpoliser brukar internt benämnas som "dialogen" och inte som "kilo".

budskapet framförts fanns det dels en risk att det inte fördes vidare i grupperingen, dels att det förvanskades på så sätt att det framstod som ett idiotiskt förslag. Av den anledningen presenterades förslaget för en mängd individer runt om den mer hårdföra kärnan<sup>112</sup>. Det fanns en del individer i grupperingen som verkade tycka att det var ett bra förslag. De som förespråkade en mer hårdför linje mot polisen verkade dock vara de som hade störst inflytande i grupperingen.

Eftersom polisinsatschef sagt till dialogpoliserna att grupperingen, om de förkastade den erbjudna platsen, inte skulle tillåtas att komma nära tingsrätten och att detta budskap framförts till gruppering, var det viktigt att polisen lyckades med denna föresats. Det skulle annars bli svårt vid en framtid förhandling att få en trovärdighet i de argument som framförs. Polispersonalen löste uppgiften. På detta sätt bidrog polisinsatschefen, kilopersonal och personal i SPT-grupper i hög grad till dialogverksamhetens utveckling.

Risken att en folkmassa tar till våld blir sannolikt lägre om polisen lägger fram ett förslag som visar på en god vilja från polisens sida att komma fram till en ur grupperingens synvinkel acceptabel lösning (oavsett om det finns individer med en konfrontativ agenda eller ej).

När gruppering under kommenderingen utsattes för visitationer framförde polispersonal ett flertal gånger att det var grupperingen själv som valt denna lösning. Polisens beteende blev därför inte obegripligt för deltagarna i gruppen. Polisen hade kommit med ett erbjudande som förkastats. Polisen hade också redovisat att gruppen skulle bli stoppade och att de inte skulle kunna nå fram till tingsrätten. Polisens inledande budskap förstärktes härigenom och den hårdföra kärnan fick sannolikt svårare att hävda att deras lösning var effektiv, när ett mindre konfrontativt beteende troligen hade varit mer gynnsamt för grupperingen<sup>113</sup>

Polisens agerande kan skapa en intern debatt i grupperingar:

”Efter en valstugeockupation<sup>114</sup> sker en debatt på ett forum på internet. Enstaka aktivister ifrågasätter överenskommelsen med polisen. De möts dock av ett omfattande motstånd. De som svarar på kritiken undrar hur de som ifrågasätter överenskommelsen egentligen tänker - om aktiviteten kunde genomföras på ett ’skitbra’ sätt så är väl det bra.

---

<sup>112</sup> Med hårdför kärna avses ett antal personer som såg ut, genom kroppsspråk och sätt att i övrigt förhålla sig till polisen, att förespråka en hårdför linje gentemot polisen. De gav också intrycket av att ha ett större inflytande än den genomsnittliga deltagaren i folksamlingen genom det sätt andra aktivister förhöll sig gentemot dem.

<sup>113</sup> Exemplet bygger på egna observationer i rollen som dialogpolis.

<sup>114</sup> Se exempel i avsnitt 6.1.2.

Den andra överenskommelsen med polisen - att sänka musiken, så att ett feministisk inriktat möte kunde genomföras, menade de som svarade på den interna kritiken vara konstigt att överhuvudtaget ifrågasätta: ”Det är ju bra om ett feministiskt budskap kommer fram!”

Genom att aktiviteten kunde genomföras på ett sätt som huvuddelen av aktivisterna såg ut att vara nöjda med polariserar de radikala individer som förespråkar konfrontativa lösningar<sup>115</sup>

Om våldsbenägna individer i en gruppering misslyckas med sina föresatser i jämförelse med dem som kan acceptera en dialog med polisen, finns en möjlighet att påverka grupperingar att i mindre utsträckning välja våldsamma metoder för att få fram sitt budskap.

Forskning pekar på att de i en folkmassa som inledningsvis inte har några olagliga eller fiendliga avsikter sannolikt kommer att reagera positivt på polisens försök till närmande, och därmed distanserar sig till de fiendliga grupperna. Även om dialog inte nödvändigtvis kommer att förhindra våld i folkmassan, kan det ha en avgörande effekt på relationen mellan olika grupper i massan. Dialog kan därmed ha en inverkan på om konflikten förblir ringa och hålls isolerad, eller trappas upp till en allmän konfrontation med folkmassan<sup>116</sup>.

Om t.ex. en arrangör eller deltagare fått möjlighet att hantera enstaka individer eller en gruppering som beter sig på ett olämpligt sätt i en folkmassa, utan att ha lyckats med detta, kan till och med polisens ingripande upplevas som bra<sup>117</sup>.

En förståelse kan öka acceptansen för polisens agerande både hos dem som utsätts för ett ingripande, likväl hos dem som bevitnar ingripandet. Det har betydelse för om individer i en folksamling tar parti och allierar sig med dem som blir föremål för ett ingripande. En dialog som skapar en förståelse för orsaken till ett ingripande innan ingripandet utförs, och en dialog som förklarar ett ingripande i efterhand kan därför spela en avgörande roll för om en händelseutveckling eskalerar eller ej.

Det är viktigt att övrig SPT-personal känner att de har del i att en överenskommelse kunde uppnås. Det kan öka viljan att försöka att agera så att överenskommelser mellan polisen och olika grupperingar möjliggörs. Det är dessutom viktigt att det inte sätts ett likhetstecken mellan en taktisk lösning och en misslyckad dialog<sup>118</sup>.

---

<sup>115</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av involverad dialogpolis.

<sup>116</sup> Reicher m.fl., 2004.

<sup>117</sup> Se även Waddington, 1994.

<sup>118</sup> Liknande argument framhålls när det gäller förhandling i krissituationer, d.v.s. att en taktisk lösning inte betyder att en förhandling varit misslyckad (se FBI, 1995; McMains & Mullins, 1996)

Förståelsen för dialogpolisverksamhet bland vissa poliser utanför dialoggruppen har tagit längre tid än som varit nödvändigt. Alla poliser i SPT-organisationen har dessutom varken accepterat eller förstått dialogpolisarbetet. En av förklaringarna är att det har genomförts åtgärder och inträffat händelser vars samband varit tydliga för personal i dialoggruppen, men inte utanför denna grupp. Det har visat sig att bedömningar och beteenden från dialogpolisen sida, som annan personal ställt sig frågande till, har blivit förstälig först efter en förklaring. Dessa förklaringar har inte kommit övrig personal tillgodo i tillräcklig hög utsträckning. När det inte framgår för de inblandade poliserna, att på grund av att de agerade på visst sätt, fick det effekter för hela kommenderingen, blir det svårt att lyckas skapa en förståelse för dialogkonceptet.

### 8.3 Dialog med olika aktörer

Genom dialog med olika aktörer i kombination med ett strategiskt tänkande finns möjligheter att påverka ett skeende. Det kan handla om att få aktörer inom offentlig verksamheten att följa och handla i enlighet med grundläggande demokratiska principer, eller få dem att agera på ett sätt som minskar risken för en konfrontation.

Forskare använder begreppet ”die in the ditches” för att peka på att polisen kan hamna situationer som innebär att de blir tvingade till konfrontation. Dessa ”diken” grävs oftast inte av polisen själva utan av andra. I normalfallet är dessa ”diken” tydliga i den politiska sfären, men kan plötsligt skapas av olika maktintressen. Polisen befinner sig i en utsatt position och riskerar att få kritik om välordning bryter ut i dessa fall. Agerar polisen avvaktande - kan polisen kritiseras för att vara alltför passiv. Ingriper polisen i ett tidigt skede å andra sidan – riskerar de att få kritik för att överreagera<sup>119</sup>.

Dialogpolisen kan bidra till att fylla igen sådana ”diken”<sup>120</sup>. Dialogpolisen har även genom en dialog med olika aktörer kunnat bidra till att risken för en konfrontation helt har försvunnit. Ett exempel på detta:

”En våldshandling fick till följd att en gruppering genomförde en manifestation. Denna resulterade i konfrontationer mellan grupperingar.

En liknande manifestation planerades.

Dialogpolisen tog kontakt med de närstående till den som drabbats av våldshandlingen. Flera möten genomfördes med familjen och den uppkomna situationen diskuterades. En uppfattning hos de närstående utkris-

<sup>119</sup> Waddington, 2003.

<sup>120</sup> Se exemplet i avsnitt 9.3 Etiska dilemman.

talliserade sig efter denna dialog. De närlstände var emot att det genomfördes ytterligare manifestationer.

Dialogpolisen tog kontakt med politiker i aktuell kommun och informerade dem om att det fanns en möjlighet att manifestation inte blev av om kommunen arrangerade ett möte mellan den våldsdrabbade familjen och de som hade tänkt anordna manifestationen. Dialogpolisen framförde i detta sammanhang att det var önskvärt att kommunen eftersträvade en tvärpolitisk lösning. Den bedömning dialogpolisen gjorde var att lösningen annars kunde utnyttjas partipolitiskt, vilket riskerade att minska möjligheterna att nå fram till ett önskvärt resultat.

Politiker från styrande parti och oppositionspolitiker deltog i ett möte mellan våldsdrabbad familj och arrangören för manifestationen.

Grupperingen som hade tänkt arrangera manifestationen tog hänsyn till familjens önskan och visade familjen respekt. De genomförde därför inte den planerade manifestationen.<sup>121</sup>

Ovanstående förutsätter att det finns särskilt utpekade dialogpoliser som har möjlighet att vara fokuserade på att driva en fråga under en längre period och som kan bygga upp en tillit<sup>122</sup> hos olika aktörer.

En del grupperingar har inget intresse av att föra en dialog med polisen. De försöker ofta dessutom påverka andra att göra detsamma. Genom att dialogpolisen kan inrikta sig på att skapa goda och långsiktiga kontakter med individer som perifer har samröre med grupper som förespråkar ett avståndstagande till polisen, finns möjlighet att i förlängningen även påverka de mer hårdföra individerna. Ett exempel när mer hårdföra grupperingar påverkades av en mjukare linje:

”Den antifascistiska rörelsen i Stockholm har den senaste tiden dominerats av AFA och haft en konfrontativ och icke folklig förankring. Många inom den utoparlamentariska vänstern har kritiserat AFA för att vara en elitistisk och exkluderande rörelse. Kritikerna menar att slå ned ett par nazister här och där inte är fel, men att det inte gynnar den långsiktiga kampen. Således har flera organisationer brutit sig ur NMR<sup>123</sup> och istället bildat Koalitionen, allt detta för att återta kampen mot fascismen och göra den till en allmän samhällsfråga. NMR själva har på grund av detta ideologiskt blivit en mer homogen organisation, men verkar samtidigt ha tagit till sig av kritiken och detta år sökt tillstånd och fört en dialog med polisen.”<sup>124</sup>

<sup>121</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av inblandad dialogpolis.

<sup>122</sup> Se Wahlström & Oskarsson (2006) som lyfter fram betydelsen av tillit för att kunna nå överenskommelser; Se även Hedquist, 2002.

<sup>123</sup> Nätverket Mot Rasism där AFA är en av grupperingarna som ingår i detta nätverk.

<sup>124</sup> Skrivelse från dialogpolis inför större manifestation.

För att skapa goda och långsiktiga kontakter finns ett behov av att dialogpoliserna deltar i en mängd olika typer av arrangemang. Det har visat sig att det är viktigt att närvara vid mindre tillställningar som är lugna och fredliga. Det finns i dessa fall goda förutsättningar att åstadkomma en dialog med aktörer och skapa relationer som kan ha stor betydelse i andra sammanhang.

Från början användes bara dialogpoliserna vid opinionsyttringar där det befarades finnas en stor risk för konfrontationer mellan olika grupperingar och där förutsättningarna för att kunna upprätta en dialog egentligen var små. Numera finns en större förståelse för att dialogpolisens arbete ingår i en långsiktig process.

# 9. Diskussion

I detta kapitel kommer ett antal frågor belysas som har betydelse för dialogkonceptets möjligheter att fungera och utvecklas.

## 9.1 Anmälningsskyldighet

Anmälningsskyldigheten gäller givetvis även för dialogpolis. Det är inget som en myndighet har en möjlighet att göra avkall ifrån genom att exempelvis upprätta en föreskrift. En repressiv roll skulle dock ur många avseende omöjliggöra en dialog. Att t.ex. få till stånd en dialog med en ansvarig för en otillåten demonstration blir svårt om den som ger sig till känna då blir lagförd. På samma sätt är det problematiskt för dialogpoliserna att lösa sina övergripande uppgifter om de tvingas att agera mot olika former av brott under en demonstration. Det går att hänvisa till behovs- och proportionalitetsprincipen för att förklara att dialogpolis inte ingriper, men sammantaget är anmälningsskyldigheten problematisk.

Dialogpolisernas fokusering har hitintills inte varit att själva ingripa och engagera sig i aktiviteter för att beivra brott. Dialogpoliserna har därför i huvudsak uppfattats som kommunikatörer och inte som en ”stridande part”. En sådan inriktning har gjort att kommunikationen mellan polisledning och olika aktörer underlättats, vilket medfört att konfrontationer har kunnat minimeras och ibland helt undvikas. Dialogpolisens roll som ”icke stridande part” är viktig. Polismyndigheten hamnar dock i ett dilemma. För att minimera omfattningen av både materiella- och personella skador är dialogpolisens nuvarande<sup>125</sup> förhållningssätt viktigt. Samtidigt kan inte polisorganisationen frångå att betona alla polismäns anmälningsskyldighet eftersom detta regleras i lag<sup>126</sup>.

---

<sup>125</sup> Under de sex år som dialoggruppen funnits i Stockholm har ingen blivit fälld för brott i samband med demonstrationer genom dialogpolisens vittnesmål.

<sup>126</sup> Polislagens 9 § (SFS 1984:387).



## 9.2 Medlingsrollen

Det är naturligt att dialogpolisens organisatoriska tillhörighet kan utgöra ett trovärdighetsproblem gentemot motpart till polisorganisationen vid en förhandling. För att anses som någorlunda trovärdiga krävs att dialogpolisen har en integritet och därigenom inte uppfattas vara en funktion inom polisen som i huvudsak har inrättats för att lura en motpart.

Dialogpolisen innehar en roll som en slags medlare mellan polisorganisationen och en motpart, trots att dialogpolisen ingår i polisorganisationen.

”Dialogpolisen tycks föra demonstranternas talan inför övriga poliser. Det kan bli en förhandling i många led där moderna demonstranter förhandlar med postmoderna aktivister som i sin tur förhandlar med dialogpolisen som i sin tur förhandlar med övriga poliser.”<sup>127</sup>

Dialogpolisen riskerar att mötas av misstro både inom polisorganisationen och hos motpart. Dialogpolisen har internt inom polisorganisationen vid flera tillfällen anklagats för att ha tagit parti för en gruppering gentemot polisen. Acceptansen för dialogpolisen har dock ökat. Det finns numera en större intern förståelse för de argument som dialogpolisen framför.

En ökad strävan efter konformitet hos dialogpolisen gentemot polisorganisationen riskerar att få till följd att dialogpolisen tappar eller har svårt att bygga upp en trovärdighet i vissa externa grupperingar. Att bygga upp ett visst mått av trovärdighet i en del grupperingar tar lång tid, men kan snabbt raseras<sup>128</sup>. Dialogpolisens agerande, bl.a. öppen kritik mot polisens beslut och våldsanvändning vid en kommandering som figurerade i media, har bidragit till att dialogpolisen har uppfattats som mer trovärdiga och att de inte betar sig som om de vore polisledningens marionetter. Samtidigt har denna kritik gjort att dialogpolisen ställts inför andra problem som är kopplade till att man ingår i en hierarkisk struktur.

Det är viktigt att dialogpolisen uppvisar ett genuint intresse att föra en dialog och att det även finns reella möjligheter att komma fram till godtagbara lösningar ur båda parterns perspektiv, d.v.s. en vilja till tillmötesgående från bägge parter.

Överenskommelser med polisen riskerar dessutom konstant att sättas ur spel närhelst polisen anser sig tvingad att använda sitt lagreglerade tolkningsföreträde eller när andra aktörer tränger in på en yta där överenskommelsen är tänkt att tillämpas. Polismaktens huvuduppgift är att upprätthålla den allmänna ordningen och säkerheten. I detta uppdrag ingår att bevara statskicket och den rådande samhällsordningen. Det innebär därmed att polisen bidrar till att upprätthålla de hierarkier och ojämlikheter som existerar i samhället. Samtidigt som staten, och

<sup>127</sup> Hyllander, 2005.

<sup>128</sup> Se exempelvis effekten av ingripandet mot Hvitfeldska gymnasiet i Löfgren & Vatankhah, 2002.

ytterst polisen, är en garant för samhällsordningen blir de det mäktigaste hotet mot enskildas fri- och rättigheter<sup>129</sup>.

Det går med tanke på ovanstående att diskutera om den funktion dialogpolisen innehar omöjliggörs av en organisatorisk placering inom polisen. En sådan organisationstillhörighet försvårar arbetsuppgiften vid vissa externa kontakter och ställningstaganden. Det finns dock argument för att en sådan funktion skall ingå i polisorganisationen.

De starkaste skälen har att göra med att en fungerande dialogverksamhet kräver en god kännedom om aktuellt läge i ett händelseförlopp samt att det finns goda förutsättningar att kunna påverka polisorganisationen att agera på visst sätt i dessa ofta tidskritiska situationer. Arbetsuppgifterna kräver dessutom juridisk och taktisk kompetens. Framförallt med tanke på de först nämnda argumenten, är det sannolikt trots allt därför mest fördelaktigt om den funktion dialogpolisen har ingår i polisorganisationen<sup>130</sup>, även om denna organisationstillhörighet ger upphov till olika nackdelar.

Dialogpolisen måste i detta sammanhang tillåtas ha en relativt självständig roll gentemot den lokala polisorganisationen. För att underlätta dialogpolisens integritet gentemot olika operativa beslut vore det därför sannolikt fördelaktigt om gruppen placerades på ett sådant sätt att problem knutna till den hierarkiska strukturen inom polisen kunde minimeras.

### 9.3 Etiska dilemman

Ett dilemma, som i viss mån är kopplat till ovanstående problematik, är att dialoggruppen ibland ställs inför etiska överväganden om hur de skall agera med hänsyn till de direktiv som utfärdats. Ett exempel på detta:

”Myndigheten ville helst inte tillåta en opinionsyttring i en kommun, men fann att det inte fanns någon möjlighet att avslå aktuell ansökan. Kommunen motsatte sig att polisen gav sitt medgivande. Kommunen uttryckte sitt ogillande offentligt och var inte intresserade av att engagera sig för att försöka minimera de problem som var förenade med denna opinionsyttring.

Dialogpolisen ansåg att kommunens inställning framförallt medförde två problem. Det var dels enkelt att skylla på polisen om det blev en konfron-

<sup>129</sup> Oskarsson, 2001. Se även Waddington 1999.

<sup>130</sup> I USA som har en lång tradition av tillämpa förhandlingsstrategier i samband med protester, var förhandlare från början handplockade av Vita huset. Idag utgörs förhandlarna av tjänstemän från National Park Service, Metropolitan Police Department och/eller U.S. Capitol Police (McPhail m.fl. 1998).

tation och polisen skulle därigenom kunna hamna i dåligt dager. Dels uppstod en ökad risk för personella och materiella skador. Utan att mobilisera olika resurser i kommunen bedömdes denna risk som uppenbar.

Dialogpolisen tog kontakt med ansvarig i kommunen. Denne uttryckte sin ståndpunkt på ett bestämt sätt. Även myndighetschef inom polisen hade haft kontakt med denne person som också då hade avfärdat alla polisens initiativ till att få till stånd en kommunal medverkan.

För att kunna ändra inställningen fann dialogpolisen ett behov av att motivera en kommunal medverkan genom att lägga över en del av ansvaret på dem. Dialogpolisen påbörjade att formulera ett meddelande där det framgick att om det blev bråk i samband med denna opinionsyttring så hade kommunen del i detta eftersom man inte ville medverka i polisens ansträngningar att försöka minimera problemets omfattning. Ansvarig på kommun informerades om innehållet i utarbetat pressmeddelande.

Ansvarig person på kommunen hade goda kontakter högt upp i det politiska systemet. En dialogpolis blev uppringd av en centralt placerad befattningshavare inom polisen. Även om det ordagrant inte uttrycktes på det sättet så var andemeningen att man skulle 'ge faan i att pressa den aktuella personen'.

Liknande direktiv uttrycktes något senare även från kommenderingsledningen – där det också framkom att de fått en direkt styrning uppifrån, vilket föranlett en förändring av de ursprungliga direktiven.

Här ställdes dialogpolisen inför ett dilemma. Eftersom dialogpolisen ingår i en hierarkisk organisation skall dialogpolisen följa de order som ges. Samtidigt ökade risken markant för att människor kom till skada om denna order följdes. Det har vid internationella rättegångar rörande kränkandet av mänskliga rättigheter framgått att en tjänsteman inte kan skydda sig genom att hävda att han följt gällande direktiv och regler. En enskild tjänsteman måste själv göra etiska övervägande och följa 'den naturliga lagen' för det moraliska ansvaret kan inte överföras på andra aktörer och regler om mänskliga fri- och rättigheter är överordnade myndighetsbeslut<sup>131</sup>. Den förändrade inställningen hos kommenderingsledningen hade dessutom uppkommit på ett otillbörligt sätt genom en politisk inblandning i ett enskilt ärende.

De två dialogpoliser som var engagerade i arbetet fann att de skulle fortsätta att agera i frågan. Det fanns naturligtvis ingen möjlighet att få polismyndigheten att vara en part i detta agerande och något pressmedde-

---

<sup>131</sup> Se Knutsson & Granér, 2001.

lande om kommunens ovilja att medverka för att minska risken för konfrontation var därför inte aktuellt att skicka ut.

Kontakt togs med pressekreteraren i kommunen där en fråga ställdes till denna avseende hur de övriga politiska partierna såg på kommunens agerande. Inget politiskt parti var dock, enligt denna, intresserade av att medverka. Dialogpolis frågade då om telefonnummer till samtliga gruppledare för de olika politiska partierna. Pressekreteraren bad då dialogpolisen att vänta en halv timme för hon skulle överlägga med ansvarig i kommunen.

Efter en halv timme återkom pressekreterare och meddelade att ansvarig i kommunen inte ändrat sin inställning. Kommunen skulle inte medverka.

Eftersom det var bråttom tillbringade en dialogpolis kvällen med att ringa runt till de politiska gruppledarna. De flesta gruppledare gick att få tag på och dialogen med dem resulterade i att de ställde sig positiva till en egen medverkan under kommenderingen.

Genom att de andra partierna hade för avsikt att medverka vid kommenderingen ökade motivationen hos det styrande partiet i kommunen att också vara delaktig. Det beslutades att kommunen skulle medverka i att försöka minimera risken för konfrontation i samband med opinionsyttringen.

Kommunen ställde lokal och viss personal till förfogade. Totalt var det ett hundratal personer, förutom polispersonal, som deltog i aktiviteten att försöka minimera våldsytringar i samband med opinionsyttringen, allt från nattvandrare, fritidsgårdspersonal och fältassistenter till biskop från kyrka. Dessutom deltog politiker i denna aktivitet.

Utan denna medverkan från kommunen och andra personer hade både de personella och materiella skadorna kunnat bli relativt omfattande. Det fanns många ungdomar i området som ville agera mot opinionsyttringen, men de kunde lugnas ner. Politiker som dialogpolisen träffade på i samband med opinionsyttringen och andra deltagare uttryckte att de upplevde att upplägget var professionellt. Polisorganisationen var också nöjd med utfallet.

Efter denna händelse har samarbetet med kommunen fungerat bra.

Liknande förhållande har uppstått i annan kommun, men även där kunde en samsyn uppnås mellan kommun och polis. Det finns även ett motsatt exempel, där dialogpolisen har misslyckats med försöken att åstadkomma

en samsyn mellan en kommun och polisen. Det är olyckligt både för kommunen och polisen.”<sup>132</sup>

## 9.4 Mandat

Arbetsituationen för dialogpoliserna i snabba lägen under kommenderingar har stora likheter med polisiär förhandling i krissituationer. På grund av bristfällig kunskap hos både dialogpoliserna<sup>133</sup> och operativa chefer i just grundläggande förhållningssätt<sup>134</sup> som bör eftersträvas vid en förhandling kan inte möjligheter tas tillvara i den omfattning de borde.

En faktor som är viktig att notera är att om förhandlingsutrymmet för dialogpoliserna blir så pass begränsat att det hos motpart inte går att åstadkomma någon tillit<sup>135</sup> till polisens vilja att åstadkomma en förhandlingslösning, blir förutsättningarna att lyckas med en förhandling minimala.

Det är av vikt att dialogpolisen ges ett tillräckligt mandat att diskutera olika lösningar med olika grupperingar. För att kunna utnyttja en uppkommen situation är det nödvändigt för dialogpolisen att kunna göra vissa preliminära överenskommelser direkt med en motpart<sup>136</sup> och inte hela tiden behöva vända sig till ansvarig chef. Dialogpolisen tappar givetvis mark om det sedan visar sig att dessa preliminära överenskommelser inte går att realisera. Naturligtvis finns det ibland goda skäl att korrigera en preliminär överenskommelse, men det är olyckligt om dessa beslut fattas av befattningshavare med en bristande inblick i, eller bristande vilja att, följa polisorganisationens långsiktiga strategi.

Ett exempel på hur dialogkonceptet tappade mark genom ett beslut på en låg hierarkisk nivå:

”En opinionsyttring fortgår på ett lugnt sätt. De ansvariga för opinionsyttringen framför ett önskemål om att få ställa sig på ett annat ställe<sup>137</sup>. En kortare dialog iscensätts.

<sup>132</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av involverad dialogpolis samt på egna observationer i rollen som dialogpolis.

<sup>133</sup> I takt med att förhandlare ersatts av annan personal har denna kunskap minskat bland dialogpoliserna. En del individer har dock en naturlig fallenhet eller kunskap om viktiga grundprinciper i samband med förhandling och agerar i enlighet med förhandlarkonceptet, utan att ha fått någon specifik förhandlarutbildning.

<sup>134</sup> Se t.ex. FBI, 1995; McMains & Mullins, 1996.

<sup>135</sup> Hedquist, 2002.

<sup>136</sup> Se Hörnqvist (2002) som pekar på att när kontaktgruppen (som ansvarade för polisens dialogverksamhet under EU-toppmötet) saknade ett ordentligt mandat uppfattades det inte vara någon idé att föra en dialog med dem.

<sup>137</sup> Som i sig inte verkar särskilt problematisk ur ett polistaktiskt perspektiv, men som skiljer sig lite från den ursprungliga tanken vart demonstranterna skulle stå.

För att på ett pedagogiskt sätt motivera gruppering att bete sig på liknande sätt vid kommande opinionsyttringar försöker dialogpolisen utnyttja tillfället som hastigt öppnar sig. Dialogpolisen svarar att beslutet måste fattas av ansvarigt befäl på platsen, men eftersom opinionsyttringen genomförts på ett bra sätt är det givetvis fördelaktigt för möjligheten att komma fram till olika överenskommelser.

När dialogpolisen vänder sig till ansvarigt befäl, en ung oerfaren chef, så blir det avslag på begäran.

Detta beslut var olyckligt eftersom polisen därmed inte utnyttjade situationen att visa att det lönar sig att uppträda lugnt och att försöka föra en dialog med polisen. Beslutet gav också anledning för arrangören att ifrågasätta vitsen med att prata med dialogpolisen.<sup>138</sup>

Även om ovanstående problem sällan uppstår måste det ändå ske en diskussion om hur en sådan uppkommen situation skall hanteras. Ett närbesläktat problem är när ett planerat ingripande från en befattningshavare bedöms få mycket stora konsekvenser för framtida kommenderingar och för det långsiktiga arbetet att minimera personella och materiella skador<sup>139</sup>.

En möjlig lösning i dessa undantagsfall, vore att det var accepterat att lyfta en fråga högre upp i hierarkin när känslan är att ansvarig befattningshavare har en bristande inblick i, eller bristande vilja att följa, en långsiktig strategi som syftar till att minimera personella och materiella skador<sup>140</sup>.

## 9.5 Underrättelsetjänst

Att information från dialogpolisen efterfrågas i hög utsträckning kan bero på att kriminalunderrättelsetjänsten inte lyckas att inhämta och leverera den information som organisationen efterfrågar. Dialogpolisen kan sägas ha fått en funktion att täcka upp en lucka inom kriminalunderrättelseområdet<sup>141</sup>. I och med att organisationen uppskattar information från dialogpolisen så kan det givetvis vara tilltalande för dialoggruppen som enhet och för individer som ingår i denna grupp att prioritera sin roll som informationsinhämtare framför andra uppgifter<sup>142</sup>.

<sup>138</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av involverad dialogpolis.

<sup>139</sup> Man kan se det som att en enskild befattningshavare genom sitt beslut egentligen fattar ett beslut som borde fattas på en hög hierarkisk nivå inom polisen.

<sup>140</sup> Dessa rutiner måste vara väl utformade och inövade eftersom det rör sig om tidskritiska beslut.

<sup>141</sup> Denna rapport skall inte på något sätt ses som en utvärdering av kriminalunderrättelsetjänsten, ej heller tolkas som om att dialogpoliserna alltid kommer med rätt information.

<sup>142</sup> Att dialogpolisens arbetsuppgifter inte har fastställts gör att risken för individuella tolkningar av uppdraget blir stor.

Det blir naturligt att dialogpoliserna bygger upp kontakter i sitt arbete och dialogpoliserna får därigenom tillgång till en mängd information. En efterfrågan hos beslutsfattare kan dock göra att dialogpoliserna både kan känna sig, och bli pressade, att utnyttja uppbyggda kontakter i ett mer kortsiktigt syfte. Att få tillgång till viss information riskerar att prioriteras framför att behandla kontakterna ur ett mer långsiktigt dialogperspektiv. Eftersom gränsen mellan underrättelsetjänst och informationsinhämtning inte är helt tydlig, i kombination med att organisationen i hög grad efterfrågar information från dialogpoliserna, kan lätt en förskjutning av arbetsuppgifter ske mot något som skulle kunna betraktas som mer eller mindre ren kriminalunderrättelsetjänst.

I utbildningsmaterialet för det mobila utbildningskonceptet<sup>143</sup> framgår, som tidigare nämnts, klart att syftet med dialoggruppen inte är att bedriva underrättelsetjänst. En dialog bygger på att det går att skapa ett förtroende. Det gör att det blir viktigt att särskilja dialogpolisens arbete från arbetsuppgifter som innebär underrättelsetjänst<sup>144</sup> eller utredningsuppdrag<sup>145</sup>. Om dialogpoliserna är noga med att inte ägna sig åt dessa arbetsuppgifter kan ett förtroende byggas upp:

”Dialogen beskrevs på ett annat sätt efter demonstrationerna än vad den gjorde innan. Före fanns det en viss skepticism och misstro mot dialogpoliserna. Arrangörer trodde att polisen var ute för att snoka och ta reda på namn.”<sup>146</sup>

Om dialogpoliserna istället väljer en annan inriktning än ovan riskerar förtroende att bli så lågt att det på lite längre sikt inte är möjligt att bedriva någon dialogpolisverksamhet. För att i ett längre perspektiv kunna behålla och utveckla förmågan att presentera användbar information för beslutsfattare är en grundläggande förutsättning att dialogpoliserna ges och tar möjligheten att hantera kontakter på ett långsiktigt förtroendeskapande sätt.

## 9.6 Grupptänkande

Speciellt i hierarkiska organisationer har det visat sig att risken för s.k. grupptänkande<sup>147</sup> är stor. Det yttrar sig genom att det i en grupp inte är accepterat att kritiskt ifrågasätta förslag. Det finns en möjlighet att minimera en sådan risk genom att det blir tillåtet att lyfta fram farhågor och skärskåda olika förslag på ett kritiskt sätt<sup>148</sup>.

<sup>143</sup> Polishögskolan, 2005.

<sup>144</sup> Se Oskarsson, 2002.

<sup>145</sup> Se Hörmqvist, 2002.

<sup>146</sup> Hyllander, 2005.

<sup>147</sup> ”Groupthinking” se Janis, 1982; Bernstein m.fl., 1994; Myers, 2007.

<sup>148</sup> Stensaasen & Sletta, 2000.

Dialogpoliser har i flera sammanhang tagit på sig en roll att ifrågasätta olika beslut och planer. Denna självpåtagna roll har varit problematisk och inte sällan väckt irritation bland olika befattningshavare - en nog så naturlig reaktion eftersom det går att ifrågasätta att dialogpolisen tar sig an en sådan uppgift utan att ha fått denna tilldelad. Samtidigt går det att hävda att genom att myndigheten tillämpar en uppdragstaktik<sup>149</sup> har det implicit ingått i dialogpolisens uppdrag att ha synpunkter på olika planer och initiera en diskussion kring vilka konsekvenser det kan få om organisationen agerar på ett visst sätt<sup>150</sup>.

Ett exempel på när dialogpolisens internt framförda synpunkter utsattes för kritik<sup>151</sup>:

”Under dialogarbetet inför en större kommendering påtalades effekten av ett uttalande som befattningshavare i myndigheten gjort i media. Dialogpolisen redovisade hur informationen tolkats i de kretsar som var föremål för artikeln och vikten av att tänka på att undvika vissa formuleringar - utan att för den skull behöva göra avkall på budskapet.

Förmedlingen av hur information tolkades ur ett motpartsperspektiv skapade en irritation hos ansvarig befattningshavare. Det ansågs inte att dialogpolisens uppdrag var att komma med synpunkter på hur arbetet bedrevs i överliggande hierarkiska nivåer.

Dialogpolisernas tanke var dock inte alls att kritisera utan att skapa en ’vinna vinna’ situation för både myndighet och motpart genom att myndigheten tog hänsyn till de dragna erfarenheterna i kommande media uttalanden.”<sup>152</sup>

För närvarande har huvuddelen av dialogpoliserna en sådan profil att de vågar stå upp för sina åsikter. Likväl som det är en styrka har det ibland skapat problem.

För dialogpolisens interna acceptans i organisationen är det givetvis fördelaktigt att inte inneha en roll som går ut på att ifrågasätta och kritiska granska olika planer. Det finns heller inget som säger att det måste vara dialogpolisen som åtar sig denna roll. För att lyckas i rollen att kunna lyfta fram och reflektera kring tänk-

---

<sup>149</sup> Med uppdragstaktik menas att det inte i detalj framgår hur en arbetsuppgift skall utföras, utan att det är upp till befattningshavare som har fått uppdraget att lösa detta efter bästa förmåga (givetvis inom vissa grundläggande ramar).

<sup>150</sup> Att dialogpolisen tar på sig en sådan roll kan bidra till en mångsidig presentation av ett förhållande. Ageranden som innebär stora risker att skapa en negativ stereotypisering, kaos och som kan uppfattas provocerande kan förebyggas på planeringsstadiet (Se även Granström, 2002).

<sup>151</sup> Det är viktigt att betona att exemplen i rapporten med tillhörande analyser inte skall tolkas som om dialogpoliserna har uppfattningen att de själva alltid gör korrekta bedömningar. Det bör också påpekas att vissa förhållanden som lyfts fram i rapporten har varit föremål för förändringar.

<sup>152</sup> Exemplet bygger på information som redovisats av inblandade dialogpoliser.



bara effekter av ett visst beslut krävs dock bl.a. en mycket god inblick i olika externa perspektiv och värderingar, kunskap om tidigare agerande från motpart, samt även många gånger en kännedom om vissa personer, deras kontaktnät och relationer till andra personer.

Dialogpolisen har det senaste året blivit mycket mer delaktiga i de diskussioner som förs och i de beslut som fattas inför och under kommenderingar. Ur ett dialogperspektiv är detta givetvis positivt. Dialogpolisens representant är inte längre en främmande fågel som dyker upp på möten, utan har blivit en del av systemet med allt vad det innebär. Självklart kan denna nya roll medföra en strävan att i högre grad uppnå en konformitet gentemot andra befattningshavare i polisorganisationen.

Så länge argumenten förs vidare till befattningshavare utanför dialoggruppen så att viktiga synvinklar kan vägas in de beslut som fattas så föreligger inget problem.

I vissa fall har en livlig argumentation kring olika beslut dock i huvudsak ägt rum inom dialoggruppen. Det finns en vinst i att feedback blir lättare att ta till sig för dem som kritiken riktar sig till. Samtidigt finns en risk att viljan att anpassa informationen medför att viktiga aspekter inte synliggörs i tillräckligt hög grad. Det är ett dilemma som det finns anledning att reflektera kring.

## **9.7 SPT-konceptet**

Dialogpolisen har på senare tid mer sällan opponerat sig mot olika förhållanden inom SPT-konceptet helt enkelt för att det skett en utveckling av detta<sup>153</sup>. Flera exempel på sådana förändringar har lyfts fram i rapporten.

Det finns dock några teman som fortfarande ofta blir föremål för diskussion bland dialogpoliser efter kommenderingar eftersom de på ett påtagligt sätt har betydelse för dialogpolisverksamheten och i förlängningen för SPT-konceptets möjligheter att fungera och utvecklas.

### **9.7.1 Mediastrategi**

En fredskapande process gynnas av att en händelse blir föremål för en mångsidig presentation<sup>154</sup>. Polisens sätt att uttrycka sig i media har betydelse i detta avseende.

---

<sup>153</sup> En utveckling som också inkluderar dialogpolisens verksamhet.

<sup>154</sup> Granström, 2002.

Det skulle finnas mycket att vinna om det utarbetades en mediastrategi för att stödja myndighetens övriga strävanden att förebygga konfrontationer i samband med opinionsyttringar. I dagsläget varvas, ur ett fredsskapande perspektiv, utmärkta yttranden med mindre lyckade och direkt dåliga yttranden.

Nationella nyhetsmedia sänder ofta inte ut reportrar om det inte föreligger en förväntan på oroligheter. Under de senaste decennierna har det bland olika grupperingar växt fram en ökad förståelse för betydelsen av medias rapportering när det gäller att nå ut med olika budskap. En betoning på motdemonstrationer har därför tagit stor plats i olika rörelsers taktiska utspel. Konfrontationer drar till sig uppmärksamhet<sup>155</sup>. Det finns skäl att fundera på hur det skall vara möjligt för grupperingar att få ut sina budskap utan att behöva ta till våld och söka konfrontation. Polisen kan ta på sig en aktiv roll och kontakta journalister och organisera presskonferenser för att på så sätt kunna reducera bråk och oroligheter<sup>156</sup>.

### 9.7.2 Mat

Det är viktigt att ha en väl utbyggd och fungerande underhållstjänst. Utan att personal har möjlighet att täcka grundläggande fysiologiska behov<sup>157</sup> är det svårt att agera professionellt. Ett bristfälligt intag av näring gör det lättare att bli irriterad och aggressiv (gäller speciellt för vissa individer).

Ett uttryck som figurerar bland polispersonal är ”att en mätt polis är en glad polis”. Det är viktigt att ha poliser som har en hög förmåga att kommunicera. SPT-konceptet bygger på detta. Att intag av mat och dryck är en förutsättning för en hög prestationsförmåga är en självklarhet<sup>158</sup>.

Vitsen att lägga ner resurser på utbildning för att få personal att agera i enlighet med SPT-konceptet kan diskuteras om förutsättningar för att tillämpa kunskaperna avsaknads eller i hög grad är bristfälliga. Det bör påpekas att underhållstjänsten i samband med kommendering har förbättras, men i det mobila insatskonceptet finns inte någon underhållsorganisation beskriven<sup>159</sup>. Inom försvaret har det sedan en lång tid tillbaka varit en självklarhet att ha en väl uppbyggd underhållstjänst.

Det går givetvis att hävda att det är upp till personalen själva att se till att de får mat och dryck, men ju mer kritisk en situation är, desto större är risken att det är svårt att hinna med detta. För att skapa goda förutsättningar för att kunna åstadkomma en dialog och för att undvika att en situation eskalerar beroende på en-

---

<sup>155</sup> Parsmo, 2002; se även Peterson, 2001.

<sup>156</sup> della Porta, 1998.

<sup>157</sup> Se Maslow, 1958.

<sup>158</sup> Se t.ex. Fisher & Atkinson, 1980; Byström m.fl., 2002.

<sup>159</sup> Polishöskolan, 2005.

skilda polismäns felbeteenden är det därför betydelsefullt att ha en väl utvecklad underhållstjänst.

### 9.7.3 Utbildning – förståelse

Det är viktigt att polispersonalen har en god förståelse och en hög tolerans för olika livsstilar i ett samhälle<sup>160</sup>. En kunskap om vad som förorsakat protestaktioner och vilka som protesterar kan underlätta arbetet för polispersonalen. Poliserna kan därmed vara förberedda på vilken typ av deltagare de kan tänkas möta<sup>161</sup>. Det kan också göra att polismännen inte upplever beteenden från deltagarnas sida lika oberäkneliga. Om olika beteenden förstås lättare kan det göra att demonstranternas ageranden inte lika lätt stereotypiseras av polismännen såsom aggressiva handlingar<sup>162</sup>. En sådan inställning underlättar en fredskapande process<sup>163</sup>.

En förståelse hos polispersonalen om olika gruppers sociala identiteter och mål kan öka förståelsen för vilka polisaktioner som kan uppfattas provocerande<sup>164</sup>.

Som tidigare beskrivits kan risken för våld minska om polisens agerande blir förståeligt<sup>165</sup> för både dem som utsätts och för de som blir vittne till olika ingripanden. Polisens kunskap att kunna förklara ett ingripande eller varför en viss tvångsåtgärd kan komma ifråga blir här avgörande<sup>166</sup>.

Att besvara frågeställningar från t.ex. ungdomar, varför de inte skall göra på det ena eller andra sättet, enbart genom hänvisningar till att det är förbjudet enligt svensk lag, bidrar inte till att det går att få till stånd några givande dialoger eller förklaringar som har möjlighet att väcka förståelse och acceptans. Förklaringar måste t.ex. kunna inbegripa orsaken till att en viss lagstiftning existerar.

I Göteborgskommitténs slutbetänkande framförs att det är värdefullt om polisen fördjupar sin förståelse av samhället utanför den egna organisationen<sup>167</sup>. Det kan öka förutsättningarna att få till stånd en dialog. Det finns ur detta avseende an-

---

<sup>160</sup> Se Waddington & Cricher, 2000.

<sup>161</sup> Se della Porta, 1998.

<sup>162</sup> Se Waddington, 1994.

<sup>163</sup> Se Granström, 2002.

<sup>164</sup> Reicher m.fl., 2004.

<sup>165</sup> Se exempelvis Baron (1983) som pekar på att genom att skapa empati för någon annan kan risken för aggressivt beteende minimeras. Att skapa en förståelse är viktigt för att kunna bygga upp denna empati.

<sup>166</sup> Se även Holgersson (2005; 2006a; 2007a; 2007b) där det framgår att kunskap har en avgörande betydelse för hur poliser skall lyckas vid ett ingripande.

<sup>167</sup> SOU 2002:122.

ledning att se över nuvarande utbildning av poliser. Det gäller inte bara utbildningen som är kopplad till SPT-konceptet<sup>168</sup>.

### 9.7.4 Hantera enskilda individer

Forskning har pekat på betydelsen av enskilda polisers förmåga att hantera situationer när de arbetar i grupp. Om en enskild polis faller ur ramen och låter sig provoceras eller agerar på egen hand (t.ex. gör ett ingripande mot en demonstrant) får det konsekvenser för den övriga gruppen, som då dras in i konfrontationer med demonstranterna. Om polisgruppen inte klarar av att hantera den uppkomna situationen, kommer detta att uppmärksammas av andra grupper inom polisen, som då är beredda att komma till undsättning. Genom att de ställer sig på sina kollegors sida mot demonstranterna, riskerar polisen att bli en ”massa” som dras in i ett krig med demonstranterna som en ”massa”. Även om det rent organisatoriskt verkar handla om gruppers ageranden så tycks enskilda individers (polisers) handlingar vara av avgörande betydelse för det som händer. Det hela handlar således om samspelet mellan enskilda poliser och enskilda demonstranter<sup>169</sup>.

Ett problem är att organisationen har svårt att hantera kritik rörande enskilda individer. Hur skall organisationen t.ex. göra med en individ som har en låg stresströskel eller som av andra skäl inte passar för vissa typer av arbetsuppgifter? Hur kan individers förmåga i detta avseende utvecklas?<sup>170</sup>

Det finns SPT utbildade poliser som av olika anledningar inte verkar passa in i SPT-konceptet. I och med att det räcker med att en enda enskild polis inte agerar på önskvärt sätt för att utfallet av en hel kommendering skall äventyras är det av största vikt att diskutera dessa frågeställningar<sup>171</sup>.

Det har på ett generellt plan inom polisen (ett förhållande som polisorganisationen delar med många andra organisationer) visat sig vara svårt att agera mot individer med olika typer av felbetenden<sup>172</sup>. Det finns ett behov att bygga upp en systematisk yrkeshandling för polismännen och att vidareutbildningen utvecklas<sup>173</sup>. Dessa förhållanden gör sig givetvis gällande även i SPT-konceptet.

---

<sup>168</sup> I sammanhanget bör nämnas att Rikspolisstyrelsen för närvarande ser över utformningen av grundutbildningen av poliser.

<sup>169</sup> Guvå, 2005.

<sup>170</sup> Se Baron (1983) som pekar på möjligheten att kunna kontrollera aggressioner genom träning och rollspel; Se också ART (Goldstein m.fl., 2000).

<sup>171</sup> Waddington (1998) framför att det största hotet för att starta en oönskad konfrontation är ett illa övertvägigt agerande från en enskild polis.

<sup>172</sup> Holgersson, 2005; Holgersson m.fl. (2006b).

<sup>173</sup> Holgersson, 2005.

En del poliser uppfattas som mindre provocerande och mer sympatiska. Inom det mobila insatskonceptet, t.ex. när det är fråga om den taktiska formationen ”kil”, så finns en inriktning att ha stora poliser i början av ”kilen”. Det skulle gå att föra ett motsvarande resonemang avseende individer med en hög kommunikativ förmåga och en utstrålning som gör att de sällan upplevs som provocerande. De borde medvetet användas i vissa sammanhang på samma sätt som storlek och styrka lyfts fram som viktiga egenskaper i andra sammanhang. Det går att hävda att alla poliser i SPT-konceptet skall ha en kommunikativ förmåga och agera på ett sätt som inte upplevs provocerande. Men det är självklart att denna förmåga varierar mellan individer, precis som fysisk status.

Det finns dessutom anledning att reflektera kring om det inte redan vid uttag av personal till kommenderingar skulle kunna vara möjligt att göra mer operativa bedömningar avseende vilka poliser som tas ut<sup>174</sup>. Detta skulle inte bara kunna öka förutsättningarna för ett professionellt agerande från polisens sida, utan skulle också kunna utgöra en viktig feedback och en sporre för personalen.

## 9.8 Demokratiska ställningstaganden och möjligheter

Nedanstående punkter är så omfattande att dess komplexitet inte kan åskådliggöras i en kortare redovisning. Denna rapport berör dialogpolisen och det finns därför inte utrymme att behandla nedanstående områden tillräckligt utförligt för att ge en rättvisande bild av olika ståndpunkter och argument. Jag tar ändå upp en del resonemang kring dessa förhållanden, eftersom de i så hög grad hänger ihop med frågor kring dialogpolisverksamheten.

### 9.8.1 ”Crowd-control” kontra vikten av att säkerställa opinionsyttringar

Att hantera folksamlingar utan något budskap, t.ex. fotbollshulliganism, är ur en demokratisk aspekt mindre problematisk än när det rör sig om olika former av opinionsyttringar<sup>175</sup>.

---

<sup>174</sup> Se Waddington (1994) som lyfter fram att vissa befälsfunktioner vid polisiära insatser i London har besatts av personer som agerat på ett bra sätt vid liknande arrangemang. (Egen kommentar:) Det går att hävda att det vid uttag av kommenderingschefer och polisinsatschefer till kommenderingar i Stockholm också görs sådana övervägningar, men vad gäller övrig personal i SPT-organisationen verkar det inte genomföras någon urvalsprocess grundat på enskilda individers förmåga och tidigare beteenden.

<sup>175</sup> De Biasi (1998) lyfter dock fram att vikten av medling, dialog och förhandling har underskattats när det gäller fotbollshulliganism i Italien, där extrem-högerns närvaro i ultragrupperingarna komplicerat huliganproblemet.

Att det demokratiska systemet ser ut som det gör idag, bl.a. allmän rösträtt, har sin grund i olika former av politiska protester som tvingat fram nyordningar. Civil olydnad är en viktig del i ett samhälles kollektiva och politiska identitetsskapande. Det utgör ett betydelsefullt element i sociala processer där både demokratiens former och det demokratiska samhällets övergripande målsättningar definieras<sup>176</sup>. Civil olydnad bygger på en tanke att det finns en högre rätt än lagen, där det görs en distinktion mellan legalitet och legitimitet. Lagen och moralen ses som två begreppsmässigt skilda normsystem. Att ett politiskt beslut tillkommit i laga ordning ger det legalitet. För att det skall uppfattas som legitimt måste det också motsvara grundläggande moraliska principer<sup>177</sup>.

Forskare pekar på att ett liberalt demokratiskt system paradoxallt nog är i behov av individer som ifrågasätter själva systemet. Dessa forskare menar dock att det verkar som om det politiska systemet istället försöker möta utmaningen från aktivister genom att eftersträva en institutionalisering. Genom detta kan de som utmanar systemet kontrolleras på ett lättare sätt<sup>178</sup>.

Empiriska studier har pekat på att polisens sätt att hantera protester inte bara fungerar som en indikator på viljan hos det politiska styret att lyssna på de som försöker göra sig hörda, utan även påverkar hur protester utvecklas<sup>179</sup>.

Polisen kan bidra till att det uppstår en institutionalisering genom att alltid möta vissa grupperingar med hårda tag medan andra möts med silkesvantar, d.v.s. att polisen gör en uppdelning i bra respektive dåliga grupperingar. Protesternas utformning bestäms då inte av utmanarna, utan av staten själv<sup>180</sup>. Att polismakten försöker styra protester gör att dessa kan förlora sitt ”störande” inflytande på den traditionella politiken. Massprotestens undergrävande kapacitet är dess främsta politiska resurs och utan en ”udd” tappar massprotesten mycket av sitt syfte<sup>181</sup>. Ju mer effektiva polisen är att upprätthålla ordning desto mindre måste styrande politiker och starka intressen i samhället beakta synpunkter från olika grupperingar. Genom att nyttja polisen slipper styrande ta tag i de sociala och ekonomiska frågor som orsakat protesterna<sup>182</sup>.

Polisens egen uppfattning om sin roll går att dela upp i två ytterligheter - ”Bürgerpolizei” (polisen är till för att agera för medborgarnas bästa) och ”Staatspolizei” (polisen är till för staten). Med den förstnämnda polisfilosofin är den grundläggande idén att polisen skall underlätta demokratiska strävanden till förändring. Kommunikation blir här en central polisiär arbetsmetod. Med den andra polisfilosofin blir det istället viktigt att skydda den rådande samhällsordningen ge-

<sup>176</sup> Thörn, 1999.

<sup>177</sup> Hebert & Jacobsson, 1999; Se även Habermas 1985; 1996.

<sup>178</sup> Peterson, 2006.

<sup>179</sup> della Porta m.fl., 2006.

<sup>180</sup> Peterson, 2006.

<sup>181</sup> Peterson, 2002.

<sup>182</sup> Waddington, 1991.

nom olika former av repressiva åtgärder<sup>183</sup>. Det är väldigt farligt om det blir ett stort avstånd mellan polisen och medborgarna i ett samhälle<sup>184</sup>.

APEC mötet som hölls i Kanada 1997 utgör ett tydligt exempel på vilka olyckliga konsekvenser en politisk press på polisens kan få ur ett demokratiskt perspektiv. Ironiskt nog visade det sig att för att kväva protester mot odemokratiska regimer var den Kanadensiska regeringen beredda att använda odemokratiska metoder. Polisens agerande väckte frågan om hur långt polisen egentligen är villig att gå. Historiska exempel visar att polisen fullföljer de krav som de styrande ställer oavsett hur väl de överrensstämmer med grundläggande demokratiska rättigheter<sup>185</sup>.

Maktskiften har ibland inneburit hårdare tag och en mindre tolerans för olika former av opinionsyttringar. En komparativ studie som utfördes i Italien och Tyskland visade att polisens agerande i samband med protester var mjukare och mer tolerant när det var en vänsterstyrd regering, jämfört med om det var en konservativ regering, då polisens agerande tenderade att vara mera hårdfört<sup>186</sup>.

Även i England blev polisen inbladad i ett ökat antal konfrontationer när det konservativa partiet hade tagit över makten. Mrs Thatchers politik genomdrevs på ett auktoritärt sätt där vikten av lag och ordning betonades, vilket inverkad på polisens sätt att agera i samband med protestaktioner. Polisen kritiserades under denna period för att vara ”Maggies privata armé”<sup>187</sup>. Forskare har, med anledning av den betydelse maktskiften har fått för polisens sätt att agera, poängterat att polisen inte skall användas som det vore en privatarmé för dem som för tillfället råkar ha makten<sup>188</sup>.

Det finns forskare som menar att Göteborgskommittén bygger sina förslag på en onyanserad uppdelning av demonstranter i en fredlig (modern) grupp och en fientlig provokatörsgrupp. Trots att kommittén inledningsvis betonar det politiska perspektivet så behandlar man inte mer ingående dessa frågor, utan händelserna i Göteborg hanteras som om de vore polisiära problem. Kommittén missar därmed frågan om hur man kan möta en ny rörelse av politiskt intresserade ungdomar inom ramen för ett demokratiskt samhälle. Istället för att diskutera hur politiker kan utveckla dialogen med politiska organisationer och opinionsgrupper utreder kommittén förutsättningarna för att utveckla och förstärka polisens dialog med dessa grupper<sup>189</sup>.

---

<sup>183</sup> Winter (1998).

<sup>184</sup> Bessel, 2000; se även Waddington & Cricher, 2000.

<sup>185</sup> Ericson & Doyle, 1999.

<sup>186</sup> della Porta, 1995.

<sup>187</sup> Waddington, 1991; 1994; Waddington & Cricher, 2000.

<sup>188</sup> G. Marx, 1998.

<sup>189</sup> Guvå, 2005.

Jag tycker det är viktigt att poängtera att om polisens dialogkoncept skall kunna utvecklas ytterligare är det av avgörande betydelse att dialogen inte reduceras till att vara ett polisiärt ansvarsområde, där dialogkonceptet egentligen bara rör sig om en polisiär psykotaktisk metod för att kunna hantera folksamlingar. Om konceptet som helhet skall ha förutsättningar att fungera på lång sikt gentemot politiska strömningar måste dialogen ha möjligheten att vara en del av en förändringsprocess, där andra samhällsaktörer blir delaktiga i dialogen för att möjliggöra förändringar.

### 9.8.2 Ett ökat fokus på sakfrågor

Dialogpolisen kan medverka till att det är sakfrågorna som lyfts fram i samband med opinionsyttringar, men är då helt beroende av att övriga polisorganisationen och andra offentliga aktörer agerar på ett önskvärt sätt. Beroendet sträcker sig även till de parter som är inblandade i en meningsyttring. För i en dialog räcker det inte med att en part kommunicerar. Det en dialogpolis uttryckte efter händelse i Göteborg 2001 är högst aktuellt fortfarande:

”Min uppfattning är att lösningen på alla konflikter ligger i kommunikation på ett konstruktivt sätt, där alla parter är öppna för lösningar. Jag hoppas på en fortsatt och utökad dialog där myndigheter, politiker och organisationer likväl som enskilda personer tar ansvar för att denna dialog kommer till stånd och detta ansvar präglas av en vilja att närma sig varandra snarare än att ta ytterligare avstånd.”<sup>190</sup>

Om medlemmarna i en gruppering ser att det mest rationella alternativet för att få ut ett budskap är att ta till demokratiska metoder, kommer viljan till dialog att öka. Polisorganisationen kan i viss mån bidra till en form av belöningssystem i det sammanhanget, men andra aktörer måste också bli engagerade i detta arbete.

Om man skall kunna möta odemokratiska krafter med argument på demokratiskt vis är det viktigt att polisen medverkar i en strävan att fokus kan hamna på bakomliggande orsaker till problem och på olika argument - inte på våld eller ett ifrågasättande av polisens agerande.

Dialog kan reducera materiella och personella skador i samband med opinionsyttringar, men den långsiktiga lösningen på detta problem är att minimera storleken på extrema grupperingar. Orsaken till deras tillväxt måste då åtgärdas. Grupperingar med helt skilda värderingar fokuserar ofta på ungefär samma frågor, men kommer fram till helt olika svar. Problematiken handlar om att åtgärda gro-grunden till att dessa olikartade ställningstaganden uppkommit. Det är därför viktigt att det inte bara blir polisen som blir engagerade i en aktivitet för att påverka denna problematik.

---

<sup>190</sup> Gevrens (2002).



Forskare har pekat på att polisen bör engagera sig för att hjälpa till att lösa problem som kan leda till brott och oroligheter. Det är viktigare för polisen att engagera sig i att lösa problem än att fokusera på dess symptom<sup>191</sup>. Istället för att enbart vara en buffert mellan etablissemangen och de som protesterar kan därför polisen engagera sig för att säkerställa att budskap hos de som protesterar blir hörda. Om polisen kan agera på detta sätt kommer inte bara polisen kunna undvika kritik för att ha överreagerat i olika situationer. De kan dessutom mötas av uppskattning för en problemlösning, eller åtminstone för att de hjälpt en förfördelad grupp att lyckas föra fram sitt budskap<sup>192</sup>.

### 9.8.3 Polisens budskap

En omdiskuterad fråga är om uttryckliga motståndare till demokratin ska få fritt spelrum i det politiska livet. I exempelvis Tyskland är politiska rörelser som har en anti-demokratisk appell förbjudna. I andra länder, exempelvis de skandinaviska, existerar en annan uppfattning: odemokratiska krafter ska mötas med argument<sup>193</sup> på demokratiskt vis. Med förbud, hävdas det, finns en risk att motståndet mot demokratin får martyrskapets skimmer över sig<sup>194</sup>.

Grundläggande för svensk lagstiftning<sup>195</sup> är att alla människor har lika rättigheter, att de demokratiska reglerna skall vara vägledande i samhället och vikten av att kunna säkerställa grundläggande fri- och rättigheter. I de grundläggande fri- och rättigheterna ingår yttrandefrihet och demonstrationsfrihet, där polisen har en viktig roll.

Rätten att få yttra en åsikt innebär inte samtidigt en skyldighet att låta dessa åsikter stå oemotsagda. Varje samhälligt organ har i uppgift att upprätthålla och försvara samhällets grundläggande värdering, vilket också givetvis gäller polisväsendet<sup>196</sup>.

På grund av att poliskårer i en del länder historiskt sett har kopplats ihop med fascistiska rörelser måste polisen vara extremt tydlig med att agera och uttrycka sig på ett sådant sätt att det visar att man inte står bakom värderingar som kränker mänskliga fri- och rättigheter eller som går emot grundläggande demokratiska principer. Det blir ännu viktigare när det som i Sverige finns många människor som har erfarenhet av andra regimer, där det finns en risk att dessa medborgare

<sup>191</sup> t.ex. Wilson & Kelling, 1982; Goldstein, 1990; Knutsson, 2003; Knutsson & Søvik, 2005.

<sup>192</sup> G. Marx, 1998.

<sup>193</sup> Brottet hets mot folkgrupp kan dock ur vissa aspekter ses som ett avkall från denna princip.

<sup>194</sup> Hadenius, 2001.

<sup>195</sup> Se Regeringsformen.

<sup>196</sup> 11 § Polislagen (SFS 1984:387) framgår att polisen arbete utgör ett led i samhällets verksamhet för att främja rättvisa och trygghet.

lättare sammankopplar det svenska polisväsendets agerande med tidigare erfarenhet av polisens beteende i andra länder.

En central del av polisens uppgifter utgörs av det förebyggande arbetet för att minska brottslighet och öka människors trygghet<sup>197</sup>. I detta arbete ingår att åstadkomma en beteendeförändring genom att påverka människors värderingar i vissa frågor, t.ex. inställning till att köra bil med alkohol i kroppen, att få människor respektera andra och inte kränka någon beroende på dennes ras eller sexuella läggning. Ett förebyggande arbete bedrivs i samarbete med andra aktörer, t.ex. genom olika former av annonser och uttalanden och genom besök i skolmiljöer, där poliser involveras i olika diskussioner som rör grundläggande värderingar i samhället.

Polisen har ett krav på sig att agera inom gällande lagstiftning. Det innebär att grupperingar som har värderingar som polisen i andra sammanhang arbetar emot, måste skyddas av polisen. Det finns anledning att ställa frågan om det inte vore möjligt för polisen kunna vara mer tydlig med att framföra sitt ogillande mot värderingar som t.ex. bygger på att människor beroende på en viss sexuell läggning eller ras anses ha ett lägre värde<sup>198</sup>. Givetvis måste det ske utan att åsidosätta demonstrationsfriheten.

Nuvarande agerande gör att det händer att polisens skyddade av ett visst arrangemang ifrågasätts, en kritik som ibland insinuerar att polisen skulle ha samma uppfattning som grupperingen de skyddar. Att ordningsmakten, som tidigare nämnts, används och har använts i bl.a. fascistdiktaturer för att få kontroll över folket, gör naturligtvis att det finns en risk att polisen sammankopplas med sådana strömningar.

Genom mer tydliga uttalanden från polisens sida skulle chansen vara större att grupperingars olika värderingar och polisens uppgift att skydda demokratin istället hamnade i fokus i media. Ett exempel på detta<sup>199</sup>:

”...När jag vid Odenplan på nationaldagen ser Sveriges samlade national-socialister masa sig förbi ter det sig nämligen ganska självklart att de här lirarna, hur mycket de än anser det själva, inte skulle ha en chans ens om den lede fi skickade en invasionsarmé av pantomindansare. Det är den tröttaste samling svenskar jag sett. Många av dem har antagligen inte sett sina egna fötter på åratat, och skulle ha svårt att använda kängor om inte någon utflänning uppfunnit kardborrebandet....

<sup>197</sup> Se 2 § i Polislagen (SFS 1984:387).

<sup>198</sup> Waddington (1998) pekar på att det finns åsikter och grupperingar som det skulle vara felaktigt att införliva i det konstitutionella systemet, t.ex. att behandla rasism och rasistiska grupperingar som respektabla aktörer.

<sup>199</sup> En hänvisning sker till en debattartikel som skrivits av myndighetschef inom polisen, vilken sannolikt påverkat artikeln (av utrymmesskäl har jag valt att exkludera hänvisning till debattartikeln).

Att på dessa grunder avfärda hotet från nazisterna vore dock ett misstag. Av det extremistrelser som vår polis har att bevaka är nazisterna de som mest frekvent återkommer i tunga våldsbrott. I synnerhet på ett individuellt plan är nazisterna farliga. De förföljer systematiskt, idag som alltid, homosexuella, färgade, judar... Men även som hot mot demokratin är det dumt att underskatta dem. Polismord, mord på en fackföreningsman, en bilbomb mot en journalist...

...Det råder nog inga tvivel om att invånarna i Vasastan håller med om att polisen gjorde ett bra jobb. Det hela var en tydlig illustration över att det snarast är där den svenska demokratis försvarslinje går.”<sup>200</sup>

---

<sup>200</sup> Svenska Dagbladet, 2007.

# 10. Slutord

Göteborgskommittén var tydliga med att dialogverksamheten måste utvecklas<sup>201</sup>.

Att bygga upp en fungerande dialogverksamhet tar tid. Det är lätt hänt att dialogpolisen tillmäts en för stor roll i förhållande till deras betydelse när ett dialoginitiativ lyckas, respektive att målsättningen att försöka skapa en dialog ifrågasätts om händelser mynnar ut i konfrontationer mellan polis och demonstranter trots att ett omfattande dialogpolisarbete genomförs.

En avgörande faktor, som framkommit i rapporten på ett flertal ställen, är att det finns utpekade dialogpoliser. Det borde också vara naturligt, precis som i förhandlarkonceptet, att knyta externa experter till verksamheten. Kanske forskare i demokrati frågor och personer med en djup kunskap i vissa etniska konflikter och olika religioner.

Rikspolisstyrelsen har initierat ett arbete om dialogpolisverksamheten i Sverige för att kunna åstadkomma en riksövergripande helhetssyn och enhetlighet. En myndighets handlingar påverkar nämligen andra myndigheter eftersom aktivister ofta agerar på olika platser i landet. Aktivister har även ofta en internationell koppling som gör att det finns anledning att även diskutera dessa frågor på ett internationellt plan. Till stora delar är inte frågan i detta sammanhang polisiär, utan handlar om hur det skall gå att möta en ny rörelse av politiskt intresserade ungdomar inom ramen för ett demokratiskt samhälle.

Forskare har betonat vikten av Göteborgskommitténs slutsatser och menar att det är nödvändigt att finna former för att kunna åstadkomma en diskussion mellan beslutsfattare och dagens politiska folkrörelser<sup>202</sup>. Även i demokratiutredningen<sup>203</sup> understryks vikten av att ta tillvara nya former av politiska engagemang i en tid när intresset för traditionella folkrörelser och politiska partier sviktar<sup>204</sup>.

---

<sup>201</sup> SOU 2002:122.

<sup>202</sup> della Porta & Reiter, 2006.

<sup>203</sup> SOU 2000:1.

<sup>204</sup> Uhnoo, 2002; Se även Thörn, 1999.

## REFERENSER

- Abrahamsson, H. & Johansson, G. (2002). Dialog om dialogen som blev konfrontation. I Löfgren, M. & Vatankeh, M. (red). Vad hände med Sverige i Göteborg?, Ordfront, Stockholm
- Adang, O. Cuvelier, (2001). Policing Euro 2000. Tandem-Felix, Beek-Ubbergen, Holland
- Adang, O. & Stott, C. (2004). Utvärdering av polisens ordningsarbete under fotbolls EM 2004. (Svensk översättning, utb. mtrl. Polishögskolan, Stockholm). Publicerad i Tijdschrift voor Veiligheid en Veiligheidszorg
- Baron, R. A. (1983). The control of human aggression: An optimistic perspective. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 1: 97-119
- Bernstein, D.A., Clarke-Stewart, A., Roy, E.J., Strull, T.K. & Wickens, C. D. (1994). *Psychology*, 3:e utgåvan, Houghton Mifflin, Boston, US
- Bessel, R. (2000). The People's Police and the Miners of Saalfeld, August 1951. I Bessel, R. & Emsley, R. (red.). *Patterns of Provocation. Police and Public Disorder*. Berghan Books, Oxford
- Bessel, R. & Emsley, R. (red.) (2000). *Patterns of Provocation. Police and Public Disorder*. Berghan Books, Oxford
- Byström, M., Neely, G., Landström, U & Lennernäs, M. (2002). Måltidens inverkan på vakenhet och prestation, Arbetslivsinstitutet, Umeå
- De Biasi, R. (1998). The Policing of Hooliganism in Italy. I della Porta, D. & Reiter. H. (red.) *Policing Protest. The Control of Mass Demonstrations in Western Democracies*, University of Minnesota Press, Minneapolis
- della Porta, D. (1995). *Social Movements, Political Violence and the State: A comparative Analysis of Italy and Germany*, Cambridge University Press, Cambridge
- della Porta, D. (1996). Social movements and the state: Thoughts on the Policing of Protest. I McAdam, D., McCarthy, J. & Zald, M. (red.). *Comparative perspectives on social movements. Political opportunities, mobilizing structures, and cultural framings*. Cambridge University Press, Cambridge
- della Porta, D. (1998). Police Knowledge and Protest Policing: Some Reflections on the Italian Case. I della Porta, D. & Reiter. H. (red.) *Policing Protest. The Control of Mass Demonstrations in Western Democracies*, University of Minnesota Press, Minneapolis
- della Porta, D. & Reiter, H. (1998). Introduction: The Policing of Protest in Western Democracies. I della Porta, D. & Reiter. H. (red.) *Policing Protest. The Control of Mass Demonstrations in Western Democracies*, University of Minnesota Press, Minneapolis

- della Porta, D. & Tarrow, S. (red.) (2005). *Transnational Protest & Global Activism*, Rowman & Littlefield, Oxford
- della Porta, D., Petersson, A. & Reiter, H. (2006). *Policing Transnational Protest: An Introduction*. I della Porta, D., Petersson, A. & Reiter, H. (red.) *The Policing of Transnational Protest*
- della Porta, D. & Reiter, H. (2006a). *The Policing of Global Protest: The G8 at Genoa and its Aftermath*. I della Porta, D., Petersson, A. & Reiter, H. (red.) *The Policing of Transnational Protest.*, Ashgate, England
- della Porta, D. & Reiter, H. (2006b). *The Policing of Transnational Protest: A Conclusion*. I della Porta, D., Petersson, A. & Reiter, H. (red.) *The Policing of Transnational Protest.*, Ashgate, England
- Drury, J. & Reicher, S. (1999). *The Intergroup Dynamics of Collective Empowerment: Substantiating the Social Identity Model of Crowd Behavior*. *Group Processes & Intergroup Relations*, 2: 381-402
- Drury, J. & Reicher, S. (2000). *Collective action and psychological change: The emergence of new social identities*. *British Journal of Social Psychology*, 39: 579-604
- Ericsson, R. & Doyle, A. (1999). *Globalization and the policing protest: the case of APEC 1997*. *British Journal of Sociology*, Vol 50, nr 4: 589-608, London School of Economics
- FBI (1995), *A practical overview of crisis negotiation*, Critical incident response group, Crisis management unit, FBI Academy, Quantico, Virginia
- Fillieule, O. & Jobard, F. (1998). *The Policing of Protest i France: Toward a Model of Protest Policing*. I della Porta, D. & Reiter, H. (red.) *Policing Protest. The Control of Mass Demonstrations in Western Democracies*, University of Minnesota Press, Minneapolis
- Fisher, MG & Atkinson DW (1980). *Fasting or feeding? A survey of fast – jet aircrew nutrition in the Royal Air Force Strike Command, 1979*. *Aviation, Space and Environmental Medicine*. 51, nr 10: 1119-1122
- Fiske, J. (1991). *Kommunikationsteorier. En introduktion*, Wahlström & Widstrand, Stockholm
- Garland, D. (1996). *The Limits of the Sovereign State. Strategies of Crime Control In Contemporary Society*. *The British Journal of Criminology*, Vol 36, No 4: 445-471
- Goldkuhl, G. (1998). *Handlingars vad, vem och var. Ett praktikteoretiskt bidrag*, CMTO, Linköping
- Goldstein, H. (1990). *Problem-Oriented Policing*. McGraw-Hill, New York

- Goldstein, A. P., Glick, B., & Gibbs, J. C. (2000). ART, Aggression replacement training – En multimedial metod för att ge aggressiva barn och ungdomar sociala alternativ, KM-Förlaget AB, Anbeby
- Granath, E. (2002). Smärta är ett internationellt språk. I Löfgren, M. & Vatankhah, M. (red.) Vad hände med Sverige i Göteborg, Ordfront förlag, Stockholm
- Granström, K. (red.) (2002). Göteborgskravallerna, Rapport 107, Styrelsen för psykologiskt försvar, Stockholm
- Granström, K., Guvå, G., Hylander, I. & Rosander, M. (2005). Reclaim the streets. En analys av strategiska händelser i samband med olovliga gatumanifestationer. FOG-rapport, nr 52. Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet
- Gevreus, G. (2002). Jag ingick i polisens dialoggrupp. Ur Vad hände i Göteborg. M.Löfgren & M. Vatankham (red.) (2002). Ordfront förlag, Stockholm
- Guvå, G. (2005). En analys av Göteborgskommitténs betänkande Göteborg 2001 (SOU 2002:122). FOG-rapport, nr 54. Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet
- Guvå, G. (2005). Polisens arbete i samband med demonstrationer som övergått i kravaller. FOG-rapport, nr 55. Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet
- Habermas, J. (1985). Civil Disobedience: Litmus Test for the Democratic Constitutional State, Berkely Journal of Sociology nr 30: 96-116
- Habermas, J. (1996). Between Facts and Norms. Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy, Polity Press, Cambridge
- Hadenius, A. (2001). Demokrati. En jämförande analys, Liber, Stockholm
- Hagner, C. (2002). Ett batongslag mot demokratin. I Löfgren, M. & Vatankhah, M. (red.) (2002) Vad hände med Sverige i Göteborg, Ordfront förlag, Stockholm
- Hebert, N. & Jacobsson, K. (1999). Olydiga medborgare? Om flyktinggömmare och djurrättsaktivister. Demokratiutredningens skrift nr 27. SOU 1999:101. Statens offentliga utredningar, Fakta Info Direkt, Stockholm
- Hedquist, R. (2002). Trovärdighet – en förutsättning för förtroende. Rapport 182, Styrelsen för psykologiskt försvar, Stockholm
- Holgerrson, S. (2005). Yrke: POLIS. Doktorsavhandling, Institutionen för datavetenskap, Linköpings universitet
- Holgerrson, S. (2006a). Police Officers' Professional Knowledge. Report 2006:2. The Swedish National Police Academy, Stockholm
- Holgerrson, S., Granér, R. & Skoglund, P. (2006b). Anmälningar mot poliser, Nordisk tidskrift för Kriminalvetenskap, årgång 3: 289-305

- Holgersson, S. & Gottschalk, P. (2007a). Police Officers' Professional Knowledge. *Police Practice & Research*, vol 8 (5), Accepted for publication
- Holgersson, S., Gottschalk, P & Dean, G. (2007b). Knowledge management in law enforcement: Knowledge views for patrolling police officers. *International Journal of Police Science & Management*, vol 10 (1), Accepted for publication
- Hyllander, I. (2005). Antirasistiska demonstrationer och manifestationer i Salem och på Medborgarplatsen (Aktivitet 1 och 3). I Granström, Guvå, Hyllander & Rosander. "Salemmanifestationerna 2004. Ett samspel med flera geografiska och ideologiska fokus. . FOG-rapport, nr 55. Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet
- Hågård, E. (2002). Vad handlar det om egentligen? I Löfgren, M. & Vatankhah, M. (red.) (2002) *Vad hände med Sverige i Göteborg*, Ordfront förlag, Stockholm
- Hörnqvist, M. (2002). Tankar år 1 e. Gbg. I Löfgren, M. & Vatankhah, M. (red.) (2002) *Vad hände med Sverige i Göteborg*, Ordfront förlag, Stockholm
- Janis, I. L. (1982) *Groupthink: Psychological studies of policy decisions and fiascoes*, Houghton Mifflin, Boston, US
- King, M. & Waddington, D. (2006). The Policing of Transnational Protest in Canada. I della Porta, D., Petersson, A. & Reiter, H. (red.) *The Policing of Transnational Protest.*, Ashgate, England
- Knutsson, J. (2003). *Problem-oriented Policing: From Innovation to Mainstream*. Crime Prevention Studies, Vol. 15, Criminal Justice Press, Monsey
- Knutsson, J. & Sövik, K.-E. (2005). *Problemorienterat polisarbete i teori och praktik. Rapport 2005:1*. Polishögskolan, Stockholm
- Knutsson, M. & Granér, R. (2001). *Perspektiv på polisetik*, Studentlitteratur, Lund
- Larsson, L. (1997). *Tillämpad kommunikationsvetenskap*, Studentlitteratur, Lund
- Love, HL, Watters, CA & Chang, WC (2005). *Meal composition and Shift work performance*
- Marx, G. (1981). Ironies Of Social Control: Authorities as Contributors to Deviance Through Escalation, Nonenforcement and Covert Facilitation. *Social Problems*, Vol. 28, No 3: 221-246
- Marx, G. (1998). *Some Reflections on the Democratic Policing of Demonstrations*. I della Porta, D. & Reiter, H. (red.) *Policing Protest. The Control of Mass Demonstrations in Western Democracies*, University of Minnesota Press, Minneapolis
- Maslow, A. H. (1954; 1987). *Motivation and personality*, Harper & Row (Addison Wesley Longman inc.), New York



- McMains M. & Mullins, W (1996). *Crisis Negotiations Managing. Critical Incidents and Hostage Situations in Law Enforcement and Corrections*, Anderson Publishin Co., Cincinnati, OH, US
- McPhail, C., Schewngruber, D. & McCarthy, J. (1998). Policing Protest in the United States 1960-1995. I della Porta, D. & Reiter, H. (red.) *Policing Protest. The Control of Mass Demonstrations in Western Democracies*, University of Minnesota Press, Minneapolis
- Myers, D.G. (2007). *Social psychology, 9:e utgåvan*, McGraw-Hill, New York, US
- Noakes, J., Klocke, B. & Gillham, P. (2005). Whose Streets? Police and Protester Struggles over Space in Washington, DC, 29-30 September 2001. *Policing & Society*, Vol. 15, No. 3: 235-254, Taylor & Francis Group, USA
- Noakes, J. & Gillham, P. (2006). Aspects of the 'New Penolog' in the Police Response to Major Political Protests in the United States, 1999-2000. I della Porta, D., Petersson, A. & Reiter, H. (red.) *The Policing of Transnational Protest.*, Ashgate, England
- Löfgren, M. & Vatankhah, M. (red.) (2002) *Vad hände med Sverige i Göteborg*, Ordfront förlag, Stockholm
- Oskarsson, M. (2001). *Lag eller ordning. Polisens hantering av EU-toppmötet i Göteborg 2001. Doktorsavhandling*, Kriminologiska institutionen, Stockholms Universitet, Jure Förlag AB, Stockholm
- Oskarsson, M. (2002). Dialog med förbehåll. Polisens kontaktgrupp, demonstrationsnätverken och det tragiska dilemmat i Göteborg. I Björk, M. & Peterson, A. (red). *Vid politikens yttersta gräns. Perspektiv på EU-toppmötet i Göteborg 2001*, Brutus Östlings Bokförlag Symposion, Stockholm/Stephag
- Parsmo, J. (2002). Representativa representationer? Om utomparlamentariska aktörers närvaro i pressens skildring av Göteborgsmötet. I Björk, M. & Peterson, A. (red). *Vid politikens yttersta gräns. Perspektiv på EU-toppmötet i Göteborg 2001*, Brutus Östlings Bokförlag Symposion, Stockholm/Stephag
- Peterson, A. (2001). *Contemporary Political Protest. Essays On Political Militancy*. Ashgate Publishing Company, Hampshire
- Peterson, A. (2002). Toppmötets regnbågskoalitioner – experiment i demokratiska samtal. I Björk, M. & Peterson, A. (red). *Vid politikens yttersta gräns. Perspektiv på EU-toppmötet i Göteborg 2001*, Brutus Östlings Bokförlag Symposion, Stockholm/Stephag
- Peterson, A. & Oskarsson, M. (2002). Öppenhet och övervakning. Om sammandrabbningar mellan polis och demonstranter under EU-toppmötet i Göteborg 2001. I Björk, M. & Peterson, A. (red). *Vid politikens yttersta gräns. Perspektiv på EU-toppmötet i Göteborg 2001*, Brutus Östlings Bokförlag Symposion, Stockholm/Stephag
- Peterson, A. (2006). Policing Contentious Politics at Transnational Summits: Darth Vader or the Keystone Cops? I della Porta, D., Petersson, A. & Reiter, H. (red.) *The Policing of Transnational Protest.*, Ashgate, England

- Polishögskolan (2005), Det mobila insatskonceptet, Polishögskolan, Solna
- Polismyndigheten i Stockholms län (2007). Översyn av Dialogverksamheten, AA-726-88707-06
- Postmes, T. & Spears, R. (1998). Deindividuation and antinormative behavior: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 123: 238-259
- Reicher, S. (1996). "The Battle of Westminster": developing the social identity model of crowd behavior in order to explain the initiation and development of collective conflict. *European Journal of Social Psychology*, 26: 115-134
- Reicher, S. (2001). The St. Pauls' Riot: An explanation of the limits of crowd actions in terms of social identity model i Hogg, M. & Abrams, D. (red). *Intergroup relations. Essential readings*. Taylor & Francis, Philadelphia
- Reicher, S., Stott, C., Cronin, P. & Adang, O. (2004). An integrated approach to crowd psychology and public order policing. *Policing: An international Journal of Police Strategies & Management*, 27: 558-572
- Rikspolisstyrelsen (2001). Utvärdering av EU-kommenderingen i Göteborg år 2001, Rikspolisstyrelsen, Stockholm
- Rigspolitiet (2005), Det mobile insatskoncept (svensk översättning för Polishögskolan, Stockholm), 4:e utgåvan, Köpenhamn, Danmark
- Regeringsformen ([www.riksdagen.se](http://www.riksdagen.se))
- SFS 1984:387, Polislagen, Svensk författningssamling ([www.riksdagen.se](http://www.riksdagen.se))
- SOU 2000:1, En uthållig demokrati! Demokratiutredningens betänkande, Fritzes förlag, Stockholm
- SOU 2002:122, Statens offentliga utredningar, Göteborg 2001, Betänkande från Göteborgskommittén, Göteborg 2001, Statens offentliga utredningar, Fritzes förlag, Stockholm
- Spears, R. & Lea, M. (1994). Panacea or Panaopticon? The hidden power in computer-mediated communication. *Communication Research*, 21: 427-459
- Stark, R. (1972). *Police Riots: Collective Violence and Law Enforcement*. Wadsworth Publishing Company, Belmont, California
- Stensaasen, S. & Sletta O. (2000). *Grupprocesser. Om inläring och samarbete i grupper. Natur och kultur*, Stockholm
- Stott, C. & Reicher, S. (1998). Crowd action as intergroup process: introducing the police perspective. *European Journal of Social Psychology*, 28: 509-529

- Stott, C. & Drury, J. (2000). Crowds, context and identity: Dynamic categorization processes in the 'poll tax riot'. *Human Relations*, 53: 359-384
- Svenska Dagbladet (2007). 7:e juni 2007, Ledaren: "En sorglig samling masar sig genom Vasastan"
- Thörn, H. (1999). Nya sociala rörelser och politikens globalisering. Demokrati utanför parlamentet? *Civilsamhället. Demokratiutredningen SOU 1999:84*. Statens Offentliga utredningar, Fakta Info Direkt, Stockholm
- Uhnoo, S. (2002). Demokrati i offentliga rum. En studie av Forum 2001 – det fria ordets festival i Björk, M. & Peterson, A. (red). *Vid politikens yttersta gräns. Perspektiv på EU-toppmötet i Göteborg 2001*, Brutus Östlings Bokförlag Symposion, Stockholm/Stehag
- Vinthagén, S. (2002). Motståndets globalisering. I Löfgren, M. & Vatankhah, M. (red.) (2002) *Vad hände med Sverige i Göteborg*, Ordfront förlag, Stockholm
- Wahlström, M. & Oskarsson, M. (2006). Negotiating Political Protest in Gothenburg and Copenhagen. I della Porta, D., Petersson, A. & Reiter, H. (red.) *The Policing of Transnational Protest.*, Ashgate, England
- Waddington, D. & Criche, C. (2000). Policing Pit Closures. I Bessel, R. & Emsley, R. (red.). *Patterns of Provocation. Police and Public Disorder*. Berghan Books, Oxford
- Waddington, P.A.J. (1991). *The Strong Arm of the Law*. Clarendon Press, Oxford
- Waddington, P.A.J. (1994). *Liberty and Order: Public Order Policing in a Capital City*, UCL Press, London
- Waddington, P.A.J. (1998). Controlling Protest in Contemporary Historical and Comparative Perspective. I della Porta, D. & Reiter, H. (red.) *Policing Protest. The Control of Mass Demonstrations in Western Democracies*, University of Minnesota Press, Minneapolis
- Waddington, P.A.J. (1999). *Policing Citizens: Authority and Rights*, UCL Press, London
- Waddington, P.A.J. (2003). Policing Public Order and Political Contention. I Newburn, T. (red.). *Handbook of Policing*, Willan, Cullompton
- Wilson, J. & Kelling, G. (1982). Broken Windows. *The Atlantic Monthly* (March), 29-38
- Winter, M. (1998). Police Philosophy and Protest Policing in the Federal Republic of Germany 1960-1990. I della Porta, D. & Reiter, H. (red.) *Policing Protest. The Control of Mass Demonstrations in Western Democracies*, University of Minnesota Press, Minneapolis
- Wisler, D. & Tackenberg, M. (2000). The Role of the Police: Image or Reality? I Bessel, R. & Emsley, R. (red.). *Patterns of Provocation. Police and Public Disorder*. Berghan Books, Oxford

Zimbardo, P. G. (1969). The human choice: Individuation, reason, and order vs. deindividuation, impulse, and chaos. I Arnold, W.J. & Levine, D. (red). Nebraska symposium on motivation: 237-307, University of Nebraska Press, Lincoln

